

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Rugilės Stumburevičiūtės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Bausmių vykdymo atidėjimas

Suspension of the Execution of a Punishments

Vadovė: asist. dr. Justyna Levon

Recenzentas: prof. dr. Jonas Prapiestis

Vilnius

2022

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe pateikiama probacijos samprata tiek Lietuvos, tiek užsienio teisėje. Analizuojamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 75 straipsnyje įtvirtintas laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutas, jo istorinė raida. Remiantis įstatymais ir moksliniais darbais išskiriamos taikymo sąlygos, analizuojant teismų praktiką pastebima taikymo praktikoje problematika. Pateikiamos intensyvios priežiūros, baudžiamojo poveikio priemonių ir pareigų, kurių įvairios kombinacijos skiriamos atidedant bausmės vykdymą, sampratos ir jų individualizavimo asmeniui, siekiant bausmės tikslų, galimybės ir problematika.

Pagrindiniai žodžiai: probacija, laisvės atėmimas, bausmės vykdymo atidėjimas, intensyvi priežiūra, baudžiamojo poveikio priemonės, pareigos.

This thesis presents the concept of probation in both Lithuanian and foreign law. The institution of suspension of the execution of a custodial sentence enshrined in Article 75 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania and its historical development are analysed. Based on the case law, the conditions of application and problems are distinguished. The concepts and possibilities of intensive supervision, punitive measures and various combinations of postponement of the execution of a sentence in order to achieve the objectives of the sentence are presented.

Keywords: probation, imprisonment, postponement of the sentence, intensive supervision, criminal sanctions, duties.

TURINYS

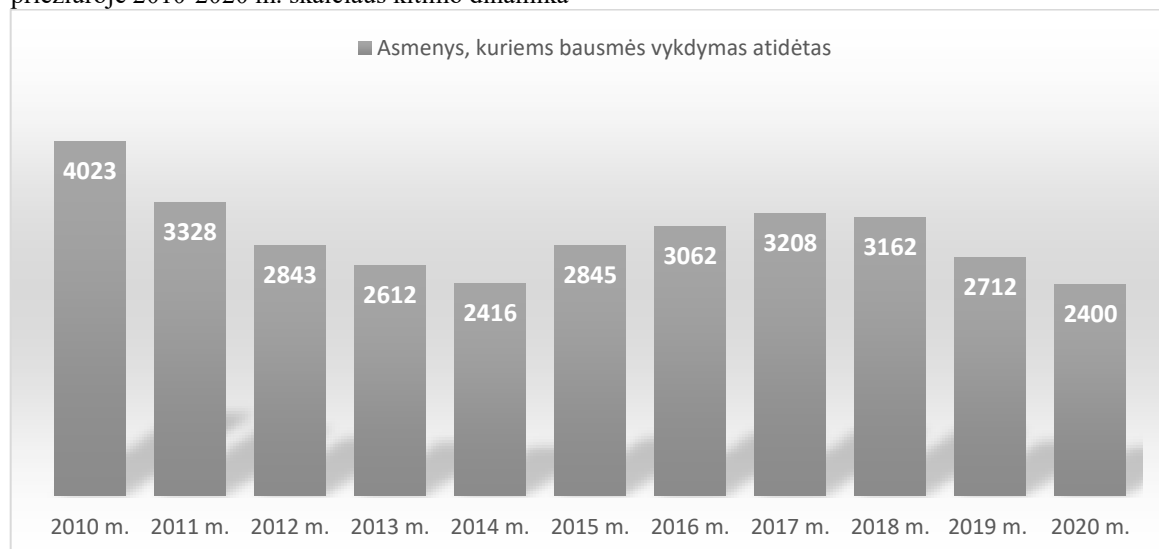
I	IVADAS	4
1.	BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMAS IN ABSTRACTO	8
1.1	Probacijos samprata	8
1.2	Bausmės vykdymo atidėjimo istorinė analizė	13
2.	LAISVĖS ATĖMIMO BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO RŪŠYS	21
2.1	Visiško laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymo sąlygų analizė ir problematika.....	21
2.2	Dalinio laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymo sąlygų analizė ir problematika.....	30
3.	INTESYVI PRIEŽIŪRA, BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS IR PAREIGOS, TAIKOMOS ATIDEDANT BAUSMĖS VYKDYMĄ	36
3.1	Intensyvi priežiūra	36
3.2	Baudžiamojo poveikio priemonės	39
3.3	Pareigos	44
I	IŠVADOS	48
Š	ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	50
S	SANTRAUKA	65
S	SUMMARY	66

IVADAS

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucijoje) numatyta, kad asmens laisvė neliečiama ir gali būti ribojama tik įstatymų numatytais atvejais (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992). Paminėtina, kad bausmės vykdymo atidėjimas yra itin svarbus baudžiamosios teisės institutas, kuriuo apribojamas šis Konstitucijoje saugomas gėris. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje numatyta galimybė atidėti arešto ir laisvės atėmimo bausmių vykdymą pilnamečiams ir nepilnamečiams asmenims.

Temos aktualumas – bausmių vykdymo atidėjimo kontekste paminėtina, kad laisvės atėmimo bausmės skyrimas yra griežčiausia priemonė, kuria teisminės institucijos reaguoja į padarytą nusikalstamą veiką. Europos Parlamente 2011 m. priimta rezoliucija dėl kalinimo sąlygų, kurioje nurodoma, jog valstybės dažnai neužtikrina tinkamų kalinimo sąlygų ir taip pažeidinėja asmenų, kurių laisvė apribota, teises bei pagrindines laisves (Europos Parlamento rezoliucija..., 2011). Atsižvelgiant į tai, įstatymų leidėjai stengiasi įtvirtinti tokį bausmės vykdymo atidėjimo institutą, kurį taikant būtų efektyviai mažinamas kalinių skaičius ir padedama nuteistajam resocializuotis, todėl pažymėtina, kad reglamentavimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Baudžiamajame kodekse) keistas daug kartų, paskutiniai pakeitimai įsigaliojo 2020 metais. Svarbu tai, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas yra klasikinė tema, kuri visuomet išlieka aktuali. Šioje vietoje naudinga pasitelkti bausmių vykdymo atidėjimo taikymo statistinius duomenis.

1 paveikslas. Kalėjimų departamento duomenų apie asmenis, esančius Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje 2010-2020 m. skaičiaus kitimo dinamika

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos metinėmis veiklos ataskaitomis. Prieiga per internetą: http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/administracine_informacija/ataskaitos/metu.html.

Vadovaujantis pateikta statistika, galima pastebėti, kad, nors ir skaičiai nežymiai mažėja, bet šio instituto taikymo praktikoje atvejai išlieka dideli, kas neabejotinai parodo jo taikymo dažnumą. Paminėtina ir tai, kad šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje keičiasi požiūris į asmens nubaudo tikslus ir vis dažniau derinant asmens nubaudo ir teisingumo principo vykdymą, siekiama užtikrinti palankesnes sąlygas nuteistam asmeniui resocializuotis.

Tačiau galima pastebėti, kad nemaža dalis visuomenės laisvės atėmimo bausmę laiko bene vienintele efektyviausia nubaudo priemone, galinčia apsaugoti visuomenę nuo nusikaltimų padarymo (Dobryninas et al., 2012, p. 347), todėl vis dar vyrauja nuomonė, kad atidėjus laisvės atėmimo bausmės vykdymą asmeniui jis liks nenubaustas. Tačiau taip nenutinka, nes atidedant laisvės atėmimo bausmės vykdymą, žmogui paskiriamos kontrolės priemonės, kurias nuteistasis turi besąlygiškai vykdyti. O jų nevykdantis asmuo turės atlikti realią laisvės atėmimo bausmę, t. y. laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas yra paskutinė galimybė asmeniui įrodyti, jog jis supranta padarytos veikos žalą visuomenei ir stengsis ištaisyti savo klaidas. Pateikta informacija suponuoja išvadą, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas (visiškai ar iš dalies) yra itin aktuali tema, kuria siekiama plėtoti su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes, padėti nusikaltusiam asmeniui resocializuotis ir apie kurios taikymo sąlygas bei efektyvumą visuomenė vis dar neturi pakankamai informacijos, o teismams praktikoje taikant šį institutą, atsiranda nemažai problemų, siekiant teisingai įvertinti situaciją. Atsižvelgiant į tai, šiame darbe bus gilinamasi į naujausios redakcijos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo instituto istorinę raidą, sistemiškai analizuojant jo kintančias taikymo sąlygas.

Darbo originalumas – šiame magistro darbe pateikiant probacijos sampratą kaip viena iš probacijos rūšių išskiriamas bausmės vykdymo atidėjimo institutas ir jo istorinė raida, taip pat konkrečiai analizuojami visiško ir dalinio laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutai, kurių reglamentavimas baudžiamajame įstatyme pasikeitė prieš kelerius metus, sistemiškai remiantis ankstesnėmis straipsnių redakcijomis. Be to, išskiriami kartu su bausmės vykdymo atidėjimu galimų taikyti baudžiamojo poveikių priemonių, intensyvios priežiūros bei įpareigojimų probleminiai aspektai.

Pažymėtina, kad 2016 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultete Greta Jočytė apgynė magistro baigiamąjį darbą tema „Bausmės vykdymo atidėjimo probleminiai aspektai“, 2018 m. Vilniaus universitete Teisės fakultete Indrė Bartkutė apgynė magistro baigiamąjį darbą „Bausmių vykdymo atidėjimas“, taip pat 2019 m. Vilniaus universitete Teisės fakultete Viktorija Meidutė apgynė magistro baigiamąjį darbą tema „Probacija Lietuvoje ir jos vykdymo problemos“. Šis baigiamasis darbas, lyginant jį su kitais tokio pobūdžio

darbais, yra originalus tuo, kad stengiamasi analizuoti naujausios redakcijos laisvės atėmimo bausmės vykdymo institutą, jo istorinę raidą, sąlygas, ypatumus, kartu sistemiškai aiškinant ir probacijos sistemos indėlį į nuteisto asmens resocializacijos procesą. Taip pat siekiama išsiaiškinti kaip precedentų formavimą veikia dažni šio instituto reguliavimo pakeitimai bei kaip dažnai teismai taiko laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutą, į ką atsižvelgia sprenddami ar atidėti bausmės vykdymą ir su kokiais jo taikymo problemomis susiduria.

Darbo tikslas – išanalizuoti bausmės vykdymo atidėjimo instituto sampratą ir visiško bei dalinio laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymo praktikoje aktualijas ir problematiką.

Darbo uždaviniai – darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Atskleisti probacijos sampratą.
2. Ištirti bausmės vykdymo atidėjimo instituto istorinę raidą.
3. Išnagrinėti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo rūšis, taikymo sąlygas ir problematiką.
4. Išanalizuoti atidedant bausmės vykdymą skiriamų poveikio priemonių, intensyvios priežiūros bei įpareigojimų taikymo sąlygas ir probleminius aspektus.

Darbo objektas – dėl ribotos apimties šio magistro darbo pagrindinis objektas yra laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutas Lietuvoje.

Tyrimo metodai – šiame tyrime bus panaudotas istorinis metodas pateikiant bausmių vykdymo atidėjimo instituto raida. Taip pat naudojamas lingvistinis metodas siekiant pateikti probacijos sampratą, sisteminis metodas naudojamas nustatyti analizuojamų normų tarpusavio ryšiai. Apibendrinimo metodas bus taikomas darbo pabaigoje, pateikiant išvadas, o teismų praktikos analizės metodu bus siekiama pateikti aktualiausių tyrimo temai pavyzdžių.

Svarbiausi šaltiniai – šiame darbe analizuota daugiau kaip 150 bylų, iš kurių daugiau nei 100 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys. Pateikiama bausmių vykdymo atidėjimo naujausia statistika Lietuvoje bei aktualiausi duomenys apie asmenų, esančių įkalinimo įstaigose, skaičiaus pokyčius. Remiamasi ir Baudžiamojo kodekso X-XI skyrių kai kurie straipsniais, kartu analizuojami aktualiausi šiai temai A. Abramavičiaus, R. Drakšo, J. Levon, V. Piesliako, J. Prapiesčio, G. Sakalausko, E. Simanaitytės, G. Švedo moksliniai darbai. Užsienio autorių darbai pasitelkiami siekiant išsiaiškinti probacijos sampratą. Taip pat kompleksiškai analizuota Konstitucija bei Konstitucinio Teismo nutarimai, pasitelkiami Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – Baudžiamojo proceso kodekso), Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – Bausmių

vykdymo kodekso), Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo (toliau – Probacijos įstatymo) aktualiausi šiai temai straipsniai bei kiti reikšmingi įstatymai. Atitinkamai analizuoti žemesnių instancijų teismų nuosprendžiai ir nutartys bei kiti teisės aktai, mokslo darbai ir teisinė literatūra.

Darbo struktūra - šis darbas susideda iš anotacijos, įvado, trijų pagrindinių dėstomųjų dalių ir išvadų. Taip pat pridedamas naudotų šaltinių sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

1. BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMAS IN ABSTRACTO

1.1 Probacijos samprata

Lotynų kalba žodis *probatio* reiškia „išbandymą“, „mėginimą“, „patikrinimą“, „ištyrimą“, „priežiūrą“, „įrodymą“, „pritarimą“ ir „pagyrimą“ (Kuzavinis, 2007, p. 499). Anglų kalboje žodis „probation“ suprantamas kaip lygtinis nuteisimas, bausmės vykdymo atidėjimas ir bandomasis laikas (Bitinaitė, 2008, p. 181). O remiantis Anglų teisės žodynu, probacija apibūdinama kaip teisinės sistemos dalis, kuria siekiama prižiūrėti nusikaltusius asmenis, kai jie nesiunčiami į kalinimo įstaigą, tikint, jog prižiūrimi Probacijos tarnybos pareigūnų, pasitaisys (Collin, 2004, p. 235). Taigi, iš pateiktos informacijos probaciją galima laikyti tam tikru išbandymų laikotarpiu.

Bausmių skyrimo ir vykdymo sistemoje istoriškai šiuo žodžiu pradėtos apibūdinti situacijos ir procesai, kai teisiamam ar nuteistam asmeniui, kai yra tam tikros sąlygos (pirmiausia, padarius nesunkius nusikaltimus, taip pat atradus nusikaltėlio asmenyje teigiamų bruožų ir pan.) laikinai dėl įvairių priežasčių (pavyzdžiui, kam nors už jį laidavus, jį užtarus, priėmus globoti, laukiant monarcho malonės ar pan.) buvo sudaroma galimybė nevykdyti bausmės, darant prielaidą, kad jo elgesys pasikeis nenaudojant įprastų bausmės vykdymo formų (Sakalauskas et al., 2012, p. 46-47).

Prieš aptariant Lietuvoje galiojančias probacijos sistemos nuostatas paminėtina, kad šiuo metu viena iš galimų nubaudimo alternatyvų Lietuvoje – terminuota laisvės atėmimo bausmė, kuri skiriama Baudžiamajame kodekse numatytais atvejais ir gali būti skiriama nuo trijų mėnesių iki dvidešimties metų. Jeigu skiriama bausmė pagal Baudžiamojo kodekso 64 straipsnį, kai neatlikus bausmės padaromas naujas nusikaltimas, gali būti paskirta iki dvidešimt penkerių metų laisvės atėmimo bausmė. Taip pat galima alternatyva ir laisvės atėmimas iki gyvos galvos, kuris remiantis Baudžiamojo kodekso 51 straipsniu, gali būti skiriamas šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Būtina pažymėti, kad baudžiamuosiuose įstatymuose numatyta, jog atidėti bausmės vykdymą, su tam tikromis išimtimis, ar lygtinai paleisti asmenį iš pataisos įstaigų, su tam tikromis išimtimis, galima tik jam paskyrus terminuotą laisvės atėmimo bausmę. Taigi, Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos valstybių, kurioje asmeniui, nuteistam laisvės atėmimo bausme iki gyvos galvos, nėra taikomas lygtinis paleidimas (Čepas, Nikartas, 2014, p. 6).

Kriminologijos moksle, atsižvelgiant į gausius mokslinių tyrimų įrodymus, jau laikoma aksioma, kad įkalinimas nėra veiksminga priemonė nei atgrasant pažeidėjus, nei užkertant kelią nusikalstamoms veikoms (Nikartas, 2018, p. 381). Viltys dėl kalinių

skaičiaus sumažėjimo plėtojant poveikio priemonių taikymą jau nuo devinto dešimtmečio buvo puoselėjamos tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose, tiek Europoje (Marcelo et al., 2015, p. 579). Buvo tikimasi, kad diegiamos ir įgyvendinamos poveikio priemonės vis labiau pakeis laisvės atėmimo bausmės taikymą ir tokiu būdu bus sumažintas įkalinimų asmenų skaičius (Phelps, 2017, p. 54). Tačiau Lietuvoje net ir dabar vienas iš pagrindinių baudžiamosios justicijos trūkumų – dažnas ir ilgalaikis laisvės atėmimo bausmės taikymas (Simanaitytė, 2016, p. 200).

Pavyzdžiui, remiantis statistikos duomenimis, 2016 m. nuteistųjų kalinių skaičius siekė 6049, iš kurių daugiausiai (1571) asmenys atlikinėjo nuo 5 iki 10 metų laisvės atėmimo bausmę. Paminėtina, kad 13 asmenų atlikinėjo nuo 20 iki 25 metų paskirtą laisvės atėmimo bausmę. 2017 m. nuo 1 iki 3 metų laisvės atėmimo bausmę atlikinėjo 1459 asmenys, panašiai asmenų (1430) kalėjo nuo 5 iki 10 metų. Mažiausias skaičius nuteistųjų buvo toje grupėje, kuriems paskirta bausmė nuo 20 iki 25 metų. O iš viso įkalinimo įstaigose buvo 5798 asmenys. Pastebėta, kad 2018 m. nuo 1 iki 3 metų nuteistų kalinių asmenų buvo daugiausiai: 1427, o mažiausiai kalinių, kuriems paskirta nuo 20 iki 25 metų laisvės atėmimo bausmė – 17. Viso įkalinimo įstaigoje buvo 5633 asmenys. Taip pat, 2019 m. buvo 5121 įkaltinti asmenys, iš kurių net 1245 nuteisti nuo 5 iki 10 metų laisvės atėmimo bausmę. Pastebėtina, kad asmenys, kuriems paskirta nuo 3 iki 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmė 2019 m. buvo 37. 2020 m. kalinių nuteistųjų skaičius Lietuvoje buvo 4541. Daugiausiai (1099) asmenys nuteisti nuo 5 iki 10 metų laisvės atėmimo bausmę, o mažiausiai kalinių nuo 1 iki 6 mėnesių (67 asmenys) (Informatikos ir ryšių departamentas). Iš pateiktos statistikos matoma, kad nors įkaltintų asmenų skaičius mažėja, tačiau jis vis vien išlieka didelis. Atkreiptinas dėmesys, jog statistiškai daugiausiai asmenų sulaukia laisvės atėmimo bausmės, kurios trukmė yra nuo 5 iki 10 metų.

Atsižvelgiant į tokius didelius skaičius, siekis mažinti kalinių skaičių taikant probaciją ir su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes yra numatytas valstybės strateginiuose-programiniuose dokumentuose. Pavyzdžiui, Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijoje jos kūrimo tikslingumas argumentuojamas dideliu įkaltintų asmenų skaičiumi, o laisvės atėmimo bausmei alternatyvios priemonės pateikiamos kaip vienos svarbiausių alternatyvų laisvės atėmimo bausmei (Nikartas, 2018, p. 381). Taigi, galima pastebėti, kad baudžiamosios politikos Lietuvoje orientavimas ne į asmens įkalinimą, o į kitas alternatyvias su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes ir toliau yra viena strateginių krypčių (Čepas, Sakalauskas, 2009, p. 6).

Plėtoti probacijos ir kitas bausmes bei priemones, nesusijusias su laisvės atėmimu mažinant įkalinimo taikymą, skatina ir didžiausios bei labiausiai pasaulyje žinomos

tarptautinės Jungtinių tautų organizacijos patvirtintos Minimalios standartinės taisyklės dėl priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu (Tokijo taisyklės), kurios nustato, kad valstybės narės savo teisinėse sistemose privalo plėtoti su laisvės atėmimu nesusijusias priemones siekdamas mažinti įkalinimo taikymą (The Tokyo Rules, 1990). Panašios ir Europos demokratinių valstybių tarptautinės organizacijos Europos tarybos dokumentų nuostatos, pavyzdžiui valstybės Europos Tarybos narės tiesiogiai skatinamos įtvirtinti ir plėsti su laisvės atėmimu nesusijusių bausmių ir priemonių taikymo praktiką, nacionalinėse baudžiamosios justicijos sistemose taikyti laisvės atėmimą kaip kraštutinę priemonę (Nikartas, 2018, p. 382). Atsižvelgiant į šiuos teisės aktus galima išskirti, kad visoms valstybėms yra keliami tikslai laisvės atėmimo bausmės už padarytus nusikaltimus skirti kaip *ultima ratio* priemonė. O kai neskirti laisvės atėmimo negalima (atsižvelgiant į nusikaltimo pobūdį), suteikti galimybę nuteistajam resocializuotis laisvėje, atlikus dalį bausmės.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos aktus, rekomendacijas bei keičiantis ir tobulėjant teisinei sistemai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 21 d. nutarimu buvo patvirtinta Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcija (toliau vadinama – Koncepcija), kuri probaciją apibrėžė kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo formą (bausmės vykdymo atidėjimas, lygtinis atleidimas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų), taikoma nusikaltimą padariusiam asmeniui kaip lygtinio pobūdžio alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei ir vykdomą taikant nuteistojo priežiūrą ir teikiant jam socialinę paramą (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 21 d. nutarimas). Taigi, pateikta informacija suponuoja, kad Koncepcija įtvirtinta probacija suteikia galimybę nuteistajam realiai neatlikti laisvės atėmimo bausmės (ar jos dalies), jeigu jis teismo nustatytu laikotarpiu laikosi jam paskirtų kontrolės priemonių.

Toliau plėtojant probacijos sampratą pastebėtina, kad 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojo Probacijos įstatymas, kuriame nurodoma, kad probacija – sąlyginė alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei (bausmės vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas, 2012). Pažymėtina, kad Probacijos įstatymu siekiama sukurti veiksmingą probacijos sistemą, orientuotą į asmenų pakartotinio nusikalstamo elgesio rizikos valdymą, sudarančią sąlygas užtikrinti visuomenės saugumą, mažinti nusikalstamų veikų recidyvus ir laisvės atėmimo vietose esančių asmenų skaičių (Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas, 2010). Taigi, pagal šiuo metu galiojančią teisinį reglamentavimą, probacija galima tais atvejais, kai asmuo lygtinai paleidžiamas iš pataisos įstaigos arba kai jam visiškai ar iš dalies atidedamas bausmės vykdymas.

Nagrinėjamos temos kontekste aktualu, kad bausmės vykdymo atidėjimas gali būti apibūdinamas kaip išimtinė bausmės realizavimo forma, kuri galima tik tada, kai bylos aplinkybių visuma neleidžia abejoti, kad laisvės atėmimo bausmė realiai gali būti neatliekama, tačiau kilus pagrįstai abejonei šis institutas neturi būti taikomas¹. O lygtinio paleidimo iš įkalinimo įstaigų prasmė gali ir turi būti atskleidžiama per tikslą (Sakalauskas, 2013, p. 8), numatytą Europos Tarybos Ministrų komiteto, susidedančio iš valstybių narių užsienių reikalų ministrų, rekomendacijoje – padėti kaliniams pereiti nuo gyvenimo įkalinimo įstaigose prie gyvenimo laikantis įstatymų visuomenėje, sukuriant tai skatinančias sąlygas ir priežiūrą po paleidimo, bei prisidėti prie visuomenės saugumo ir nusikalstamų veikų skaičiaus visuomenėje mažinimo (Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija..., 2003). Pastebėtina, kad šios dvi probacijos rūšys, sudarančios probacijos sąvoką, savo esme yra panašios. Jos gali būti alternatyvios priemonės laisvės atėmimo bausmei ir tiek bausmės vykdymo atidėjimas, tiek lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų yra sąlyginės priemonės. Taip pat abiejų tikslu gali būti laikomas siekis ne tik nubausti nusikaltimą padariusį asmenį, bet ir padėti jam pasitaisyti.

Toliau tęsiant analizę, svarbu pastebėti, jog Europos Tarybos probacijos taisyklių 1 punkte įtvirtinta, jog probacijos tarnybų tikslas yra mažinti recidyvą, sukuriant pozityvius santykius su nuteistaisiais, kad jie būtų prižiūrimi (įskaitant būtiną kontrolę), lydimi ir remiami bei skatinami sėkmingai integruotis į visuomenę (Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija..., 2010). Taip pat ir teisinėje literatūroje galima rasti mokslininkų suformuotus probacijos veiklos tikslus: 1) probacijos, viešųjų darbų ir laisvės apribojimo bausmių, bausmių vykdymo atidėjimo, baudžiamojo poveikio priemonių vykdymas; 2) asmens socialinės aplinkos, kriminogeninių veiksnių, taip pat kitų aplinkybių, galinčių padėti individualizuoti probacijos sąlygas, tyrimas (Švedas, 2013, p. 273-274). O pasak G. Sakalausko ir L. Jarutienės Lietuvoje probacijos tikslu būtų galima laikyti ne tik lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų ir bausmių vykdymo atidėjimo priežiūrą, bet ir priskirti tikslą kaip teisingą ir efektingą visų baudžiamojo teisinio turinio prievartos priemonių (bausmės, bausmės vykdymo atidėjimą, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonių vykdymą, atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės taikomos priemonės, lygtinis paleidimą) priežiūrą ir vykdymą, konsultacijas ir paramos teikimą nuteistiesiems asmenims (Sakalauskas, Jarutienė, 2015, p. 19). Kaip jau minėta, Probacijos įstatyme numatyta, jog probacijos tarnybos vykdo asmenų priežiūrą, kuriems bausmės vykdymas atidėtas arba jie

¹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

lygtinai paleisti iš pataisos įstaigų. O pateikta informacija suponuoja, jog per jai iškeltus tikslus, Probacijos tarnybos kompetencija detalizuojama, apimant platesnį spektrą prievartos priemonių vykdymo, tyrimus bei pagalbą nuteistiesiems. Visi šie veiksniai padeda siekti efektyvesnės resocializacijos.

Analizuojant probacijos institutą tarptautiniu mastu pažymėtina, kad nors probacija yra daugelyje valstybių (Klaus, 1998, p. 4), įvairiose valstybėse yra sukurtos ir taikomos įvairiausios probacijos formos: kai kuriose valstybėse probacija laikoma savarankiška bausme, kitose ja pripažįstamos asmeniui bausmę paskyrus, bet jos vykdymą atidėjus, papildomai nustatytos elgesio kontrolės bei socialinės integracijos priemonės (Sakalauskas et al., 2012, p. 48). Taip pat, gali būti atidedamas ne bausmės vykdymas, o pats bausmės skyrimas (Mackevičius, 2011, p. 745). Būtent pastaroji bausmės forma kartais laikoma „tikraja probacija“ (pavyzdžiui, Austrijoje), kai asmuo pripažįstamas kaltas, bet bausmės jam paskyrimas atidedamas siekiant pasižiūrėti, kaip jis elgsis, kokia jo socialinė rizika, galimybės, poreikiai ir pan., taigi tai – tikrasis „išbandymas“, kai valstybė neskuba skirti bausmės, bet skiria laiko „išbandyti“ (Sakalauskas et al., 2012, p. 48). Pabrėžtina ir tai, kad probacijos metu asmuo gali būti įpareigotas dirbti ar gyventi tam tikroje vietoje, nevertoti narkotikų, alkoholio (The Prisoner Handbook, 1993, p. 124). Pateikta informacija suponuoja išvadą, kad valstybės šį institutą taiko skirtingai. Kai kuriose valstybėse probacija gali būti laikoma kaip savarankiška bausmė arba skiriama dar iki bausmės paskyrimo, arba, kaip probacija suprantama Lietuvoje, paskyrus bausmę tam tikram laikui atidedamas jos vykdymas arba asmuo lygtinai paleidžiamas iš pataisos įstaigų. Pabrėžtina, jog bausmių vykdymo sistemai keliamas nuteistųjų resocializacijos/integracijos tikslas (Sakalauskas, 2007, p. 128), todėl bet kokią probacijos reglamentavimo metodą pasirinkusiai valstybei, tikslai išlieka panašūs – suteiki asmeniui galimybę pasitaisyti.

Apibendrinant, probaciją Lietuvoje reglamentuoja Probacijos įstatymas ir ji apibrėžiama kaip sąlyginė alternatyva laisvės atėmimo bausmei, taikant nuteistajam laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą arba lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigų. Pastebėtina ir tai, jog nuolat pabrėžiama, kad valstybės turi siekti mažinti kalinių skaičių ir skirti bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu, tačiau nors ir keliami tikslai panašūs, bet ne visose valstybėse probacijos samprata yra vienoda: vienoje ji taikoma dar prieš skiriant bausmę, kitose skiriama kaip atskira bausmė, o dar galima probaciją suprasti (kaip ir Lietuvoje) kaip jau paskirtos bausmės atidėjimą ar lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigų.

1.2 Bausmės vykdymo atidėjimo istorinė analizė

Viena iš probacijos rūšių – laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas yra baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma, bausmės individualizavimo nuteistajam galimybė („Teismų praktika“ Nr. 28). Be to, tai vienas efektyviausių racionalios baudžiamosios politikos instrumentų, leidžiančių kontroliuoti nusikalstamas veikas padariusių asmenų elgesį laisvėje, neardant jų socialinių ir ekonominių ryšių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, bausmės vykdymo atidėjimas taikomas kaip sąlyginė alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei.

Teisinėje literatūroje galima rasti išaiškinimų, kad bausmės vykdymo atidėjimas priskiriamas prie bausmės rūšių (Piesliakas, 2008, p. 384). Taigi, šiame kontekste paminėtina, kad bausmė yra valstybės prievartos priemonė. O bausmės skyrimas – tai procesas, kurio metu teismas parenka bausmės rūšį ir jos dydį asmeniui, pripažintam kaltu padarius konkrečią nusikalstamą veiką (Švedas, 2014, p. 7). Sutiktina su nuomone, kad Baudžiamojo kodekso 75 straipsnyje numatytas bausmės vykdymo atidėjimas nėra speciali bausmės rūšis. Bausmių rūšys padariusiam nusikaltimą pilnamečiui asmeniui pagal eiliškumą nuo švelniausios iki griežčiausios yra išdėstytos Baudžiamojo kodekso 42 straipsnio 1 dalyje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, atkreiptinas dėmesys, kad tik paskyręs asmeniui bausmę, priimdamas nuosprendį, teismas savo nuožiūra gali atidėti ar iš dalies atidėti bausmės vykdymą esant įstatyme numatytų sąlygų visumai (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 2002). Apibendrinant, bausmės vykdymo atidėjimą laikyti viena iš bausmės rūšių negalima, nes šio instituto taikymo svarstymas galimas tik tada, kai nuteistajam jau yra paskirta bausmė ir ji atitinka Baudžiamojo kodekso 75 straipsnyje numatytus kriterijus.

Bausmės vykdymo atidėjimo institutas nėra galiojančio Baudžiamojo kodekso naujovė (Simanaitytė, 2016, p. 201). Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso 46 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad skirdamas laisvės atėmimo ar pataisos darbų bausmę, teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes ir kaltininko asmenybę, įsitikina, jog netikslinga, kad kaltininkas atliktų paskirtąją bausmę, tai gali nutarti lygtinai netaikyti kaltininkui bausmės (Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas, 1961). Taigi, bausmės vykdymo atidėjimo taikymas su įvairiomis išimtimis buvo galimas ir iki pradant kurti Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir tapus demokratine valstybe, atsirado būtinybė turėti savo teisės aktus. Todėl, kuriant dabar galiojantį Baudžiamąjį kodeksą buvo pažymima, kad jis orientuotas į švelnesnes bausmes, todėl nustatytos iš esmės naujos bausmių rūšys, taip pat numatytos galimybės plačiau taikyti bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu (Simanaitytė, 2016, p. 202). Taigi, 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus Baudžiamajam kodeksui, 75 straipsnis buvo pavadintas „Baudos, arešto ir laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas“. Atkreiptinas dėmesys, kad tais pačiais, 2003 m., įstatymu buvo nuspręsta pakeisti straipsnio pavadinimą į „Bausmės vykdymo atidėjimas“, kuris iki šiol išliko nepakitęs. Straipsnį sudarė 4 dalys: pirmoje dalyje numatyta, kad asmeniui, nuteistam bauda, areštu arba laisvės atėmimu už vieną ar kelis baudžiamuosius nusižengimus, nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus ne daugiau kaip trejiems metams arba ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus, teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą. Antroje dalyje įstatymų leidėjai įtvirtino teismui pareigą paskirti vieną ar kelis įpareigojimus iš baudžiamajame įstatyme nustatyto baigtinio sąrašo. Paminėtina, kad keičiant straipsnio pavadinimą buvo panaikintas vienas iš aštuonių skirtinų įpareigojimų: neatlygintinai atidirbti iki 300 valandų viešųjų darbų, kai nuteistasis sutinka. O ketvirtoje dalyje aptartas tolimesnis bausmės vykdymo atidėjimo reglamentavimas, t. y. kaip elgtis, kai asmuo per nustatytą laiką įvykdo paskirtus įpareigojimus arba jų nevykdo (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <..> įstatymas, 2003). Pastebėtina, kad nors ir naujasis Baudžiamasis kodeksas buvo orientuotas į skyrimą tokių bausmių, kurios nesusijusios su laisvės atėmimu, tačiau juo buvo nustatytos griežtesnės bausmių vykdymo atidėjimo taisyklės (Švedas, 2005, p. 84), kas iš dalies galėtų paneigti naujojo Baudžiamojo kodekso kūrimo tikslus, tačiau tos taisyklės, tikėtina, buvo orientuotos į iškeltų bausmių tikslų užtikrinimą.

Trečioji Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio redakcija buvo pateikta 2004 m. liepos 5 d. įstatyme (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <...> įstatymas 2004). Šiuo įstatymu straipsnio struktūra pakeista iš esmės: neliko galimybės atidėti bausmės vykdymą asmeniui, kuriam paskirta bauda, areštas ar baudžiamasis nusižengimas. Taip pat patikslintas vienas iš įpareigojimų ir nustatyta, kad be institucijos, prižiūrinčios bausmės vykdymo atidėjimą, sutikimo nuteistasis negali išvykti iš gyvenamosios vietos ne ilgiau kaip septynioms paroms. Ankstesnėje straipsnio redakcijoje toks terminas nebuvo nustatytas. Dar ketvirtoji straipsnio dalis papildyta ketvirtu punktu ir numatyta, kad kai subjektas padaro naują nusikalstamą veiką, teismas skiria jam bausmę pagal šio kodekso 64 straipsnyje numatytas taisykles. Pažymėtina, kad šis pakeitimas sukėlė nemažai diskusijų teisininkų gretose, teisės mokslininkai svarstė, kad toks bausmės

individualizavimo galimybių atskyrimas ir teismo diskrecinių galių įgyvendinant teisingumą sumažinimas neatitinka praktikos poreikių ir nesiderina su šiuolaikinėmis baudžiamosios politikos tendencijomis, Europos Tarybos teisės aktų principinėmis nuostatomis ir rekomendacijomis dėl alternatyvių laisvės atėmimui bausmių ir probacijos plėtros, taip pat su ekonomiškumo ir protingumo kriterijais (Drakšas et al., 2008, p. 101). Akivaizdu, kad bausmės vykdymo atidėjimo taikymas tik pakankamai siauram ratui padarytų nusikaltimų, negali būti laikoma veiksminga priemone, siekiant mažinti kalinių skaičių bei siekiant nusikaltusių asmenų resocializacijos.

2007 m. birželio 28 d. įstatymu aptariamas straipsnis buvo keistas trečią kartą. Įstatymų leidėjai, siekdami užtikrinti bausmės tikslų pasiekimą atidedant bausmės vykdymą, šiuo pakeitimu numatė galimybę skirti ne tik pareigas, bet ir Baudžiamojo kodekso IX skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę, kuri galėjo būti skiriama viena arba kartu su viena ar keliomis pareigomis. Pažymėtina, kad alternatyva skirti vieną ar kelias pareigas išliko nepakitusi. Atsižvelgiant į tai, papildyta ir ketvirtoji straipsnio dalis įterpiant ne tik įpareigojimų, bet ir galimų skirti baudžiamojo poveikio priemonių vykdymą (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <...> įstatymas, 2007). Įtvirtinus šiuos pakeitimus, mokslininkai pabrėžė, kad naujai įsigalioję įstatymai sudarė nepakankamai optimalias teises sąlygas taikyti probaciją ir, norint sudaryti palankesnes sąlygas atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą, šio instituto sąlygos galėtų būti bent šiek tiek švelninamos, nustatant didesnę laisvės atėmimo bausmės ribą už tyčinius nusikaltimus (Mesonienė, 2009, p. 201). Taigi, inicijuojant naujus projektus, problema išliko ta pati – tokios bausmės vykdymo atidėjimo sąlygos teismui neleidžia šį institutą taikyti platesniam subjektų ratui.

Atsižvelgiant į mokslininkų reiškiamą susirūpinimą dėl bausmės vykdymo atidėjimo instituto nepakankamo efektyvumo, 2011 m. gruodžio 22 d. įstatymu pirmoje straipsnio dalyje atsirado galimybė atidėti bausmės vykdymą asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus ne daugiau kaip ketveriems metams (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <...> įstatymas, 2012). Atkreiptinas dėmesys, kad 2007 m. Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 1 dalies redakcijoje už minėtus nusikaltimus bausmės vykdymas galėjo būti atidėtas, jei asmuo nuteistas ne daugiau kaip trejiems metams. Papildyta ir antroji dalis, numatant galimybę skirti vieną ar kelias baudžiamojo poveikio priemones bei iš esmės pakeistas ir papildytas sąrašas galimų skirti įpareigojimų. Svarbus pakeitimas atliktas ir ketvirtojoje straipsnio dalyje. Paskirto bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo reglamentavimas perkeltas į Probacijos įstatymo nuostatas. Galima pastebėti, kad šių metų redakcija buvo bent jau

minimaliai išplėstos teismo diskrecijos ribos bausmės vykdymo atidėjimo instituto taikymo atveju.

Dar vieną kartą, 2015 m. kovo 19 d. įstatymu, pakeista Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 1 dalis: nustatyta, kad asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu ne daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis tyčinius nusikaltimus (išskyrus labai sunkius), teismas gali atidėti bausmės vykdymą. Pastebėtina, kad įstatymų leidėjai išplėtė bausmės vykdymo atidėjimo instituto taikymo perspektyvas. Nuteistam ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus taip pat buvo galima atidėti bausmės vykdymą, tačiau, kaip jau minėta, papildomai numatyta galimybė atidėti bausmės vykdymą už vieną ar kelis tyčinius nusikaltimus (išskyrus labai sunkius), kai asmeniui paskirta bausmė neviršija ketverių metų (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <...> įstatymas, 2015). Taigi, penktą kartą keičiant aptariamą straipsnį, pirmą kartą buvo įtvirtinta galimybė atidėti bausmės vykdymą už tyčinius (išskyrus labai sunkius) nusikaltimus. Tokių pokyčių bausmių vykdymo atidėjimo taikymo institute priežastį galima rasti minėto įstatymo Aiškinamajame rašte, kuriame nurodyta, kad baudžiamajame įstatyme yra nemažai sankcijų, kurių ribos itin plačios, pavyzdžiui, Baudžiamojo kodekso 135 straipsnio 1 dalies, 149 straipsnio 2 dalies, 183 straipsnio 2 dalies, sankcijų ribos yra nuo trijų mėnesių iki dešimties metų laisvės atėmimo. Remiantis Baudžiamojo kodekso 11 straipsnio taisyklėmis, visi minėti nusikaltimai priskiriami sunkių nusikaltimų kategorijai, nepriklausomai nuo teismo realiai paskirto laisvės atėmimo bausmės dydžio (pavyzdžiui, net ir vienerių metų bausmės). Taigi, pagal galiojusį reguliavimą teismas neturėjo diskrecijos teisės ir privalėjo formaliai paskirti realią laisvės atėmimo bausmę vien dėl tos priežasties, kad tam tikras nusikaltimas priskiriamas sunkių nusikaltimų kategorijai (net jei paskirtoji laisvės atėmimo bausmė neviršija ketverių metų) (Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas, 2014).

Atkreiptinas dėmesys, kad 2015 m., kai buvo priimtas sprendimas dar kartą pakeisti Baudžiamojo kodekso 75 straipsnį ir numatyti galimybę atidėti bausmės vykdymą asmeniui, nuteistam už sunkius nusikaltimus, visuomenėje kilo diskusijos, ar tokie straipsnio pakeitimai daromi siekiant palengvinti konkrečių asmenų padėtį. Tais pačiais metais apeliacinės instancijos teisme buvo nagrinėjama Darbo partijos lyderio V. Uspakicho „juodosios buhalterijos“ byla. Pirmosios instancijos teismas paskyrė ketverių metų laisvės atėmimo bausmę už sunkų nusikaltimą. Pasak R. Merkevičiaus, atsižvelgus į pasikeitusį reglamentavimą ir į tai, kad kaltininko padėtį švelninantys įstatymai galioja atgal, apeliacinis teismas, atsižvelgęs į visas aplinkybes, turi svarstyti bausmės vykdymo atidėjimo klausimą. O Teisingumo ministerijos pranešime žiniasklaidai teigiama, kad „šios

Baudžiamojo kodekso pataisos gali būti naudingos vieniems ar kitiems asmenims, yra niekuo nepagrįstos spekuliacijos“ (lrt.lt. Baudžiamojo kodekso pataisa leidžia atidėti bausmės vykdymą V. Uspaskichui [interaktyvus]). Taigi, iškelta teorija, kad įstatymo straipsnio pakeitimai buvo priimti siekiant padėti V. Uspaskichui išvengti realios laisvės atėmimo bausmės atlikimo nebuvo nei patvirtinta, nei paneigta, tačiau visuomenėje sukėlė abejonių įstatymų leidėjų kuriamų straipsnių pakeitimų iniciatyvų skaidrumu. O apibendrinant ir vertinant formaliai, priimtais pakeitimais buvo tikimasi tik sumažinti kalinių skaičių.

O 2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymu galimybė atidėti bausmės vykdymą už tyčinius nusikaltimus panaikinta. Numatyta, kad nuteistiesiems ne daugiau kaip ketveriems metams už nesunkius arba apysunkius nusikaltimus gali būti atidėtas bausmės vykdymas (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <...> įstatymas, 2017). Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies kyla tai, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiami teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą². Todėl, vadovaujantis Aiškinamuoju raštu, pastebėtina, kad galimybė atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą už sunkius nusikaltimus buvo panaikinta, nes sunkiais nusikaltimais padaroma didžiausia žala valstybei ir asmeniui ir padariusiems asmenims pavyksta išvengti realaus nubaudimo efekto, taip iškreipiant teisingumo sampratą ir diskredituojant teisinės valstybės principus (Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas, 2017). Taigi, atsižvelgiant į tai, buvo priimtas sprendimas, jog asmeniui, padariusiam sunkų nusikaltimą nėra tikslinga atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą. Tačiau teismų jurisprudencijoje³ ne kartą pažymėta, kad bausmės vykdymo atidėjimas pats savaime negali paneigti bausmės tikslų įgyvendinimo, kaip ir negalimi tokie teisiniai argumentai, kad bausmės vykdymo atidėjimas gali būti prilyginamas nebaudžiamumui ir nepagarbai įstatymui. Bausmės vykdymo atidėjimo už sunkius nusikaltimus panaikinimą kritikuoja ir G. Sakalauskas. Mokslininkas nurodo, kad straipsnio redakcija, kurioje buvo numatyta galimybė atidėti bausmės vykdymą už sunkius nusikaltimus, galiojo tik beveik dvejus metus. Toks dažnas keitimas parodo nepagarbą vykdomos baudžiamosios politikos nuoseklumui. Taip pat pažymėjo, kad net ir nuteistiesiems už sunkius nusikaltimus, esant visoms įstatyme numatytomis sąlygoms, tikslinga taikyti bausmės vykdymo atidėjimą, nes

² Žr. pvz. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarimas.

³ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

probacija duoda daug kitų teigiamų šalutinių efektų, pavyzdžiui, nuteisto asmens apsaugojimas nuo neišvengiamai neigiamo kalinimo poveikio ir valstybei maždaug dvidešimt kartų pigesnis toks bausmės vykdymas, palyginus su realiu įkalinimu (Sakalauskas, 2017, p. 17). Pateikta informacija suponuoja išvadą, kad šis baudžiamojo įstatymo straipsnio pakeitimas apribojo galimybę taikyti bausmės vykdymo atidėjimą asmenims už sunkių nusikaltimų padarymą. Pastebėtina, kad toks ribojimas nebuvo vertinamas vien tik teigiamai.

Atsižvelgiant į skirtingas nuomones po 2017 m. įsigaliojusios straipsnio redakcijos, paskutinis pakeitimas įvyko priėmus 2019 m. birželio 27 d. įstatymą. Įstatymų leidėjai nusprendė grąžinti arešto vykdymo atidėjimo galimybę, kuri buvo numatyta pirmoje šio straipsnio redakcijoje. Šį kartą papildomai įtvirtina, kad arešto vykdymas gali būti atidėtas kai asmuo pirmą kartą nuteistas arešto bausme ir be jau galimų taikyti kontrolės priemonių (baudžiamojo poveikio priemonių ir pareigų), nustatyta, jog kaltininkui skiriama intensyvi priežiūra. Taip pat įtvirtina naujovė – dalinis laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas asmenims, nuteistiems laisvės atėmimu daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus arba daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus, arba ne daugiau kaip penkeriems metams už sunkų nusikaltimą, išskyrus sunkius nusikaltimus, numatytus šio kodekso XV, XVI, XVIII, XX, XXI, XXIII, XXXIII, XXXV, XXXVII, XLIV skyriuose. Papildomai numatyta galimybė atidėjus laisvės atėmimo bausmės vykdymą paskirti intensyvią priežiūrą (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso <...> įstatymas, 2019). Vadovaujantis Aiškinamuoju raštu pastebėtina, kad bausmės vykdymo atidėjimo instituto reglamentavimo pakeitimai orientuoti į siekį mažinti kalinių skaičių ir mažinti paskirtų laisvės atėmimo bausmių trukmę (Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas, 2019). Taigi, pagal šiuo metu galiojančią teisinį reglamentavimą, yra galimybė atidėti ir arešto, ir laisvės atėmimo bausmės vykdymą. O tokiu eiliniu straipsnio pakeitimu ir toliau siekiama mažinti kalinių skaičių bei užtikrinti resocializacijos procesą.

Taip pat paminėtina, kad teismų jurisprudencijoje galima rasti išaiškinimų, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymas yra teismo diskrecinė teisė, todėl teismui nekyla pareiga kiekvieną kartą teismo baigiamajame akte pateikti argumentus, kodėl bausmės vykdymas neatidedamas⁴. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad 2020 m. įsigaliojus Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio pakeitimams, Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 8 dalyje atsirado nuostata, kurioje numatyta, jog teismas, skirdamas arešto ar

⁴ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

laisvės atėmimo bausmę ir šiame straipsnyje nustatyta tvarka neatidėdamas bausmės vykdymo, privalo motyvuoti savo sprendimą. Taigi, nors teismas ir turi prerogatyvos teisę nuspręsti ar taikyti asmeniui bausmės atidėjimą, tačiau jis visada yra įpareigotas baigiamajame akte nurodyti argumentus, kurie lėmė būtent tokį priimtą sprendimą. Tokių argumentų teismo nuosprendyje nepateikimas gali būti priežastis teikti apeliacinį skundą, siekiant pasinaudoti asmeniui Konstitucijos garantuojama teise į teisingą teismą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio nuostata, jog teismas gali atidėti paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų, nuo pat pirmosios straipsnio redakcijos išliko nepakitusi. Tik 2019 m. įtvirtinus arešto vykdymo atidėjimo galimybę nuspręsta nustatyti nuo trijų mėnesių iki vienerių metų bausmės vykdymo atidėjimo terminą, o laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo iš dalies atveju teismas nustato po teismo nuosprendžio įsiteisėjimo nedelsiant atliktinos laisvės atėmimo bausmės dalį, kuri negali būti trumpesnė kaip šeši mėnesiai ir ilgesnė kaip dveji metai, tačiau likusios neatliktos bausmės vykdymo atidėjimo terminas taip pat nustatytas nuo vienerių iki trejų metų. Taip pat nurodoma, kad nuostata, jog bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, kurios užtikrinimas teismų jurisprudencijoje⁵ laikomas esminiu, sprendžiant ar galima taikyti bausmės vykdymo atidėjimą, nebuvo koreguota net ir keičiant straipsnį daug kartų. Šios nuostatos taikymo problematika teismų praktikoje bus analizuojama antrojoje šio darbo dalyje.

Apibendrinant, bausmės vykdymo atidėjimas yra viena iš baudžiamosios atsakomybės realizavimo formų. Šis institutas nėra naujovė. Galimybė atidėti bausmės vykdymą buvo numatyta ir Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse. Įsigaliojus Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui, jo 75 straipsnyje taip pat išliko galimybė taikyti aptariamą institutą. Paminėtina, kad šis straipsnis iki 2022 m. keistas septynis kartus. Iš pradžių atidėti bausmės vykdymą buvo galima asmenims, kuriems paskirta baudos, arešto ir laisvės atėmimo bausmės. Vėliau galimybės atidėti baudos ir arešto bausmes buvo panaikintos. Iš atliktos straipsnio istorinės analizės matoma, kad beveik du metus teismai, vadovaudamiesi įstatymu, turėjo galimybę taikyti bausmės vykdymo atidėjimą už sunkius nusikaltimus, tačiau tokia galimybė taip pat panaikinta, motyvuojant tuo, kad sunkiais nusikaltimais padaroma didžiausia žala valstybei ir

⁵ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

asmeniui, o vykdymo atidėjimas tokiam asmeniui yra nesuderinamas su teisingumo principu. Tokie pokyčiai (arešto ir baudos bausmių vykdymo atidėjimo bei sunkių nusikaltimų padarymo atveju vykdymo atidėjimo panaikinimai) buvo kritikuotini mokslininkų tarpe, kol, galiausiai, 2019 m. redakcijoje įstatymų leidėjai nusprendė sugrąžinti bausmės vykdymo atidėjimą pirmą kartą nuteistiems arešto bausme ir numatė naujovę – dalinį bausmės vykdymo atidėjimą už sunkius nusikaltimus (išskyrus įstatyme numatytas išimtis). Taigi, bausmės vykdymo atidėjimo institutas yra svarbi baudžiamosios teisės dalis, kuri nuolatos yra tobulinama, nes siekiama surasti geriausią būdą pasiekti bausmės tikslų, mažinant kalinių skaičių, trumpinant laisvės atėmimo bausmių trukmes ir siekiant veiksmingos nusikaltusių asmenų resocializacijos.

2. LAISVĖS ATĖMIMO BAUSMĖS VYKDYMO ATIDĖJIMO RŪŠYS

2.1 Visiško laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymo sąlygų analizė ir problematika

Pagal Konstituciją, įstatymų leidėjas, naudodamasis plačia diskrecija spręsti valstybės baudžiamosios politikos klausimus, baudžiamajame įstatyme nustatytu teisiniu reguliavimu turi sudaryti prielaidas teismui, atsižvelgus į visas bylos aplinkybes, nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui paskirti teisingą bausmę. Išimtiniais atvejais baudžiamajame įstatyme taip pat gali būti numatyta galimybė teismui atidėti paskirtos bausmės vykdymą, kai tai yra teisinga atsižvelgiant į padarytos nusikalstamos veikos sunkumą, kaltininko asmenybę, jo baudžiamąją atsakomybę lengvinančias ir kitas bylos aplinkybes (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutarimas).

Atsižvelgiant į tai, Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus arba ne daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus, teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų.

Šio straipsnio kontekste svarbu paminėti, kad neatsargus nusikaltimas yra kai jis padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo. Galima pastebėti, kad, esant kitoms būtinosioms sąlygoms, žmogui, kuriam paskirta laisvės atėmimo bausmė ne daugiau kaip šešeriems metams už nusikaltimą, padarytą dėl nusikalstamo pasitikėjimo, t. y. jeigu jis numatė, kad dėl jo veikos gali atsirasti Baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti arba dėl nusikalstamo nerūpestingumo, kai individas nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti Baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, nors pagal savo asmenines savybes galėjo ir turėjo numatyti, teismas gali nuspręsti pritaikyti aptariamą baudžiamojo įstatymo X skyriuje numatytą institutą. O Baudžiamojo kodekso 15 straipsnyje nurodyta, kad tyčinis nusikaltimas gali būti padaromas tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Pažymima, kad šiuo metu galiojančioje Baudžiamojo kodekso redakcijoje nėra numatyta galimybės visiškai atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą asmeniui, nuteistam už tyčinius sunkius arba labai sunkius nusikaltimus, o tyčiniai nusikaltimai, remiantis Baudžiamojo kodekso 11 straipsniu, priskiriami prie nesunkių, kai už juos sankcijoje numatyta maksimali laisvės atėmimo bausmė neviršija trejų metų, apysunkis – kai viršija šešis, bet neviršija trejų metų paskirtos laisvės atėmimo bausmės. Vadinasi, už

tyčinius nusikaltimus, už kuriuos paskirta didesnė laisvės atėmimo bausmė nei ketveri metai ir jie priskirti prie sunkių arba labai sunkių, galimybės visiškai atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą šiuo metu teisės aktai nenumato.

Pagal aktualią Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 2 dalies redakciją teismas tam tikram laikotarpiui gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą, tačiau tik esant visoms šioms sąlygoms: asmens padarytas nusikaltimas ar padaryti nusikaltimai pagal Baudžiamojo kodekso 11 straipsnį nėra priskiriami nusikaltimų, išvardytų šio straipsnio 3 dalyje, numatytai kategorijai; nusikaltimas ar nusikaltimai padaryti dėl neatsargumo arba tai tyčiniai nesunkūs ar apysunkiai nusikaltimai; už asmens padarytą nusikaltimą ar padarytus nusikaltimus paskirtoji laisvės atėmimo bausmė yra atitinkamos trukmės; jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus visos bausmės atlikimo (Drakšas, 2020, p. 463). Pastebėtina, kad taikant visiško laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutą, reikalinga nustatyti šių sąlygų visumą. Kadangi bausmės vykdymo atidėjimas yra bausmės individualizavimo proceso sudėtinė dalis (Piesliakas, 2008, p. 8), tai teismai, taikydami laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą nusikaltimą padariusiam asmeniui, kuriam jau paskirta bausmė, turi atsižvelgti ne tik į formalius baudžiamajame įstatyme formuojamus kriterijus, tokius kaip nusikaltimo sunkumas, paskirtos laisvės atėmimo bausmės dydis, bet ir įvertinti kaltininko asmenybę, socialinius ryšius, aplinką ir kitus veiksnius, lėmusius nusikaltimo padarymą, tam, kad būtų užtikrinta, jog bausmės tikslai bus pasiekti asmeniui nepatekus į kalinimo įstaigą.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, viena iš daugiausiai praktikoje problemų ir diskusijų kelianti nuostata yra įtvirtinta Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 4 dalyje, kurios dispozicijoje randama apibrėžtis, kad bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, jog yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Ši dalis ypatingai svarbi sprendžiant klausimą dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo, nes sprendimas nusikaltimą padariusio asmens, kuris turėtų bausmę atlikti kalinimo įstaigoje, palikti laisvėje turi kiekvienu atveju būti pagrįstas teisingais ir svariais argumentais. Taigi, ir teismų praktikoje nurodoma, kad bausmės vykdymo atidėjimo instituto taikymas visada turi būti pagrįstas motyvuota teismo išvada (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Atsižvelgiant į tai, kad bausmės vykdymo atidėjimas turi užtikrinti bausmės tikslų įgyvendinimą, paminėtina, kad Baudžiamojo kodekso 41 straipsnio 2 dalyje numatyti bausmės tikslai yra: sulaukyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo; nubausti

nusikalstamą veiką padariusį asmenį; atimti ir apriboti nuteistajam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas; paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų; užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą. Šie tikslai išdėstyti nuoseklia tvarka (Drakšas, 2016, p. 94) ir jų visuma sudaro vieningą bausmės paskirtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, atidedant laisvės atėmimo bausmės vykdymą turi būti užtikrinamas visų šių tikslų įgyvendinimas. Taip pat galima pastebėti, kad Jungtinių Tautų tipinėse minimaliosiose elgesio su kaliniais taisyklėse teigiama, jog laisvės atėmimo bausmės ar panašios laisvės atėmimo priemonės tikslas ir esmė – apsaugoti visuomenę ir užkirsti kelią jai gresiantiems nusikaltimams (Sakalauskas, 2014, p. 130). Apibendrinant, sprendamas ar yra pagrindas atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą, teismas turi įvertinti, ar visi bausmės tikslai bus pasiekti tokiu atveju, kai asmuo už padarytą nusikalstamą veiką nebus įkalintas.

Svarbu ir tai, kad skirdamas bausmę (ar atidedamas bausmės vykdymą), teismas privalo realizuoti teisingumo principo, kaip vieno iš bausmės tikslų, nuostatas ir garantuoti teisės viršenybę, apsaugoti žmogaus teises bei laisves (Drakšas, 2020, p. 459). Baudžiamojo kodekso 41 straipsnyje įtvirtintas teisingumo principo įgyvendinimas apima ir kitus tame pačiame straipsnyje įtvirtintus bausmės tikslus (t. y. ir nubaudimą, ir bendrąją, ir specialiąją prevenciją) (Levon, 2015, p. 65), todėl itin svarbu atidedant bausmės vykdymą, užtikrinti šio principo įgyvendinimą. Taip pat ir pagal teismų praktiką⁶, taikant bausmės vykdymo atidėjimą, humaniškumo principo reikalavimai turi būti derinami su teisingumo principu, pagal kurį kaltininko nubaudimas ar atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės negali paneigti baudžiamosios teisės esmės ir paskirties, nes iš baudžiamosios teisės kyla reikalavimas, jog kiekvienas apkaltinamasis nuosprendis turi sukurti teisinę prielaidą tam, kad valstybės reakcija į kaltininko sukeltą konfliktą su baudžiamuoju įstatymu – paskirta bausmė ar kita baudžiamojo poveikio priemonė – užtikrintų ne tik specialiąją, bet ir bendrąją prevenciją. Taigi, situacijose, kai asmeniui paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidedamas, negalima sudaryti prielaidų ar abejonių, kad nuteistasis liks nenubaustas už padarytą nusikaltimą. Visada svarbu įvertinti, kad bausmės tikslai bus visiškai įgyvendinti nuteistojo neuždarant į įkalinimo įstaigą, suteikus jam

⁶ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

galimybę po nusikaltimo padarymo sugrįžti į savo normalų gyvenimą, su tam tikrais apribojimais, taip siekiant kuo efektyviau užtikrinti jo resocializaciją.

Toliau analizuojant visišką laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutą ir peržvelgus teismų jurisprudenciją⁷ pastebimas ypatumas, kad baudžiamasis įstatymas neišvardija aplinkybių, į kurias teismas turėtų atsižvelgti ar bausmės tikslai kaltininkui bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Bausmės vykdymo atidėjimo nuostatų tinkamas reglamentavimas sudaro galimybes teismui pagal jam suteiktas diskrecijos ribas nuteistajam realią laisvės atėmimo bausmę taikyti kaip paskutinę priemonę (Marcinauskaitė, 2019, p. 94). Todėl, spręsdamas šį klausimą, teismas privalo įvertinti visas aplinkybes, lemiančias nusikalstamos veikos pavojingumą, apibūdinančias kaltininko asmenybę, elgesį po nusikaltimo padarymo. Šie duomenys turi sudaryti prielaidas išvadai, kad nuteistojo resocializacija galima be realaus laisvės atėmimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Teismai, vadovaudamiesi diskrecijos teise nuspręsti į ką reikia atsižvelgti atidedant laisvės atėmimo bausmės vykdymą ir siekiant įgyvendinti bausmės tikslus, vertina nusikalstamų veikų aplinkybes, pavyzdžiui: nusikaltimų pobūdį⁸, skaičių⁹ ir pavojingumo laipsnį¹⁰, taip pat ir nusikaltimo padarymo motyvą¹¹. Pastebėtina, kad teismai dažniausiai konstatuoja tik ar asmuo padarė nesunkų, apysunkį ar sunkų nusikaltimą. Kitos veikos padarymo aplinkybės vertinamos išimtiniais atvejais.

Paskyrus teisingą, proporcingą atliktai nusikalstamai veikai laisvės atėmimo bausmę, sprendžiant klausimą dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo, kaip jau minėta, svarbu įvertinti ne tik nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, bet ir kaltininko asmenybę. Atkreiptinas dėmesys, kad vertinant kaltininko asmenybę kyla problemų, o ji dažniausiai yra viena svarbiausių aplinkybių, nulemiančių bausmės tikslų pasiekimo realumą nuteistojo neizoliuojant nuo visuomenės (Gavrilovienė, 2005, p. 100). Pastebėtina, kad teismai vienais atvejais nepateikia išsamių argumentų susijusių su kaltininko asmenybe, kurie leido padaryti išvadą dėl šio instituto taikymo ar netaikymo, tačiau kitais atvejais teismų praktikoje¹² galima rasti platų spektrą vertinamų asmens savybių.

⁷ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁸ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹⁰ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹¹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹² Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

Atkeiptinas dėmesys, kad teismai vertina skirtingus aspektus. Pavyzdžiui, gali būti vertinamas jaunas amžius¹³, šeimyninė padėtis¹⁴, socialinė aplinka¹⁵, turimas legalus pragyvenimo šaltinis¹⁶, sunkinančios¹⁷ ir lengvinančios aplinkybės, prisipažinimas ir gailėjimasis¹⁸. Baigtinio sąrašo į ką teismas atsižvelgia, vertindamas kaltinimo asmenybę, nėra. Taigi, kaip jau minėta, yra svarbu atsižvelgti į realiai esamą situaciją ir visas aplinkybes vertinti kompleksiskai.

Vertinat byloje esančius duomenis apie kaltininko asmenybę, ypatingas dėmesys taip pat atkreipiamas į tai, kaip laisvės atėmimo bausmės vykdymas paveiks teigiamus socialinius kaltininko ryšius (Milius et al, 2004, p. 403).

Pavyzdžiui, teismas nustatė, kad bylos subjektas būdamas teisėjas, padarė nusikalstamas veikas valstybės tarnybai bei viešiesiems interesams ir yra nuteistas už jas. Akivaizdu, kad jis yra atleistas iš teisėjo pareigų ir ateityje nebegalės dirbti teisėju ir daryti nusikalstamas veikas, susijusias su šia tarnyba. Manytina, kad, vertinant visų Baudžiamojo kodekso 41 straipsnio nuostatų kontekstą, asmeniui jau apribota galimybė daryti nusikalstamas veikas, jis jau pakankami nubaustas, yra pagrindo tikėti, kad jis laikysis įstatymų ir nenusikals (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, atsižvelgiant į išdėstytą informaciją, galima daryti išvadą, kad teismas, pasinaudodamas savo prerogatyvos teise nuspręsti, atidėjo bausmės vykdymą ir atkreipė dėmesį į jau atsiradusius nusikalstamos veikos padarinius nuteistajam, aptarė ir esamą situaciją bylos nagrinėjimo teisme metu.

Papildomai nurodoma, kad kaltininko atsakomybę sunkinančių aplinkybių buvimas nėra kliūtis taikyti bausmės vykdymo atidėjimą, jei byloje yra numatytos visos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo sąlygos ir teismas pripažįsta, kad bausmė įgyvendinami tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo (Milius et al., 2004, p. 403).

Pavyzdžiui, teismas, nenustatęs lengvinančių aplinkybių, bet pripažinęs atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis tai, jog asmuo nusikalto veikdamas bendrininkų grupe ir apsvaigęs nuo alkoholio, taip pat įvertinęs nusikaltimų pavojingumo laipsnį ir pobūdį (padaryti nusikaltimai priskirtini nesunkaus ir apysunkių nusikaltimų kategorijai), nuteistajam neatidėjo paskirtos bausmės vykdymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Galima pastebėti, kad teismas, daugiau nei

¹³ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹⁴ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹⁵ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹⁶ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹⁷ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

¹⁸ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

prieš dešimtmetį, svarstydamas laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymą, vertino situacijos visumą, ne tik nustatytas sunkinančias aplinkybes.

Siekiant kuo išsamiau išsiaiškinti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutą pabrėžtina, kad teismas vertina ir ankstesnius subjekto teistumus¹⁹. Kai kurie autoriai atkreipia dėmesį į tai, ar teismas turi galimybę visiškai tinkami įvertinti asmens polinkius. Manytina, kad teismas asmens polinkį vertina kaip pakartotinį nusikalstamumą (Simanaitytė, 2016, p. 205). Remiantis Lietuvių kalbos žodynu polinkis dar gali būti aiškinamas kaip tendencija (šiuo atveju – tendencija nusikalsti) (Lietuvių kalbos žodynas).

Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas padarė išvadą, kad nėra pakankamo pagrindo manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, nes asmuo už tokio pobūdžio nusikalstamą veiką yra teisiamas ne pirmą kartą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitoje byloje neatidėdamas bausmės vykdymo teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nuteistasis padarė penkis tyčinius apysunkius nusikaltimus, teistas vieną kartą, tris kartus per vienerius metus baustas administracine tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, galima daryti išvadą, kad vertinant kaltininko asmenybę teismai yra linkę labiau atsižvelgti į neigiamus aspektus ir jiems suteikti didesnę reikšmę, nei kaltininko asmeninių aplinkybių visumai. Tačiau pažymima, kad yra suformuota precedentų, kai net ir ne vieną kartą nuteistiems asmenims taikomas laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teismų praktikoje teistumas privalo būti vertinamas tik kaip viena iš kaltininko asmenybės apibūdinančių aplinkybių, kuri visų kitų aplinkybių kontekste neturi jokios prioritetinės reikšmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pateikta informacija suponuoja, kad šiuo klausimu nėra vieningos ir teisingos išvados. Teismai yra linkę išskirti asmens polinkį nusikalsti, vertindami jo ankstesnius teistumus. Vienais atvejais tai laiko kaip pagrindą netaikyti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo, nes nurodo, kad tokiam asmeniui bausmės tikslai nebus pasiekti realiai neatliekant laisvės atėmimo bausmės. Kitais pažymi, kad nepaisant ankstesnių teistumų, kitų vertinamų aplinkybių visuma leidžia manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti realiai neatliekant laisvės atėmimo bausmės.

Atsižvelgiant į aplinkybę, kad įstatyme nėra imperatyviai numatyta ką konkrečiai teismas turi vertinti, spręsdamas klausimą dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymo

¹⁹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

atidėjimo, kai kurios situacijos gali būti vertinamos skirtingai. Pavyzdžiui, pirmosios instancijos teismas įvertino tai, kad nuteistoji dirba, yra išsiskyrusi, viena augina nepilnametį neįgalų vaiką, jai yra diagnozuotas adaptacijos sutrikimas. O apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nusikaltimus moteris darė darbo vietoje, sveikatos būklė nesutrukdė jai padaryti net trijų nusikaltimų, o šių nusikalstamų veikų darymo metu nuteistoji į gydytojus nesikreipė, todėl nėra pagrindo atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad darydamas tokią išvadą apeliacinės instancijos teismas ignoravo aplinkybę, kad nuteistoji viena augina nepilnametį neįgalų vaiką, kuriam epizodiškai pasikartoja epilepsijos priepuoliai ir reikalinga nuolatinė priežiūra. Atsižvelgiant į tai, kasacinės instancijos teismas paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo trejiems metams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, pastebėtina, kad kaltininko asmenybės vertinimo aspektus įstatymo leidėjas palikęs teismo diskrecinei teisei, sudarė prielaidas vienodas situacijas teisėjams vertinti skirtingai.

Kaip jau minėta, teismai, spėsdami klausimą ar pritaikius laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutą bus pasiekti bausmės tikslai, vertina nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, kaltininko asmenybę, atkreipia dėmesį į sunkinančias bei lengvinančias aplinkybes ir ankstesnius teistumus. Atskirų kategorijų bylose gali būti atkreipiamas dėmesys į papildomus dalykus. Pavyzdžiui, iš analizuotos teismų praktikos²⁰ pastebėta, kad tais atvejais, kai asmuo, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, šiurkščiai pažeisdamas kelių transporto eismo saugumo taisykles, sukelia eismo įvykį, dėl kurio žūsta žmonių ar būna sunkiai sutrikdyta kitų asmenų sveikata, laikomasi prezumpcijos, jog tai nesudaro pagrindo išvadai, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Tačiau vėlesnėse nutartyse teismas nurodė, jog suformuluota taisyklė iš esmės yra bendro pobūdžio, kurios paprastai turi būti laikomasi, tačiau konkrečios bylos faktinės aplinkybės gali lemti šios taisyklės išimtis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Apibendrinant, dėl įstatymų leidėjų nenumatyto aiškaus aplinkybių, į kurias reikia atsižvelgti sprendžiant klausimą dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymo, sąrašo, teismų praktikoje galima rasti aiškių prieštaravimų. Tačiau įvertinus kasacinio

²⁰ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

teismo jurisprudencijos visumą pastebima, jog, kaip jau minėta, kiekvienas atvejis yra individualus ir turi būti vertinamas išimtinai.

Tęsiant laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymo analizę pabrėžtina, kad baudžiamasis įstatymas nustato, jog bausmės vykdymo atidėjimas gali būti taikomas ir situacijose, kai asmenys nuteisti už kelių nusikaltimų padarymą (Prapiestis et al., 2020, p. 249). Tokiais atvejais bausmės vykdymo atidėjimo klausimas gali būti sprendžiamas paskiriant galutinę subendrintą bausmę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Analizuojant teismų praktiką dėl kelių nusikalstamų veikų padarymo galima pastebėti, kad teismai pirmiausiai asmeniui, padariusiam kelias nusikalstamas veikas, paskiria subendrintą laisvės atėmimo bausmę ir tik tada sprendžia jos vykdymo atidėjimo klausimą. Pavyzdžiui, asmeniui paskirta galutinė subendrinta bausmė – laisvės atėmimas dvejiems metams. Vadovaujantis Baudžiamojo kodekso 75 straipsniu bausmės vykdymas atidėtas vieneriems metams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitoje byloje kaltininkui paskirta galutinė subendrinta dvejų metų trijų mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Pritaikius Baudžiamojo kodekso 75 straipsnį paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidėtas dvejiems metams ir šešiams mėnesiams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Apibendrinant, laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo kontekste svarbu paminėti, kad egzistuojant kitoms būtinosioms sąlygoms, galima atidėti šios bausmės vykdymą net ir tada, kai kaltininkas nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą, jeigu paskirta subendrinta laisvės atėmimo bausmė atitinka būtinuosius reikalavimus ir esminę sąlygą, kad, įvertinus kaltininko asmenybę, laisvės atėmimo bausmės vykdymo tikslai bus pasiekti nuteistajam realiai neatliekant bausmės.

Be jau analizuotų aspektų, į kuriuos teismas turi atkreipti dėmesį sprenddamas klausimą dėl laisvės atėmimo visiško bausmės atidėjimo, taip pat svarbu aptarti ir bausmės vykdymo atidėjimo laiką. Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Paminėtina, kad atidėjimo laikas yra svarbus šios atleidimo nuo bausmės rūšies požymis, kuris daro ją sąlygine (Piesliakas, 2008, p. 393). Laiką, kuriam atidėtas paskirtos bausmės vykdymas, teismas parenka atsižvelgdamas ne tik į skiriamos bausmės dydį, bet ir į galimybę pasiekti bausme įgyvendinamus tikslus, kontroliuojant nuteistojo elgesį, taip pat nuteistajam skiriamus įpareigojimus bei jų įvykdymo trukmę. Konstatuotina, kad bausmės vykdymo atidėjimo terminas skaičiuojamas nuo nuosprendžio paskelbimo, o ne nuo jo įsiteisėjimo dienos (Milius, 2004, p. 403).

Teismų praktikoje galima rasti nustatytų įvairių bausmės atidėjimo terminų, pavyzdžiui asmeniui paskirta galutinė bausmė – laisvės atėmimas dvejiems metams aštuoniems mėnesiams. Pritaikius Baudžiamojo kodekso 75 straipsnį, paskirtos bausmės vykdymas atidėtas trejiems metams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitoje byloje subjektas nuteistas subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausme. Remiantis Baudžiamojo kodekso 66 straipsnio 2 dalimi, į paskirtą bausmę įskaitytas laikinojo sulaikymo ir suėmimo laikas nuo 2014 m. lapkričio 27 d. iki 2015 m. rugsėjo 3 d. Vadovaujantis Baudžiamojo kodekso 75 straipsniu, paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidėtas trejiems metams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Dar vienoje byloje asmeniui paskirta vienerių metų laisvės atėmimo bausmė, vykdymas atidėtas vieneriems metams šešiams mėnesiams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). O Panevėžio apygardos teisme kaltininkas nuteistas laisvės atėmimu trejiems metams. Pritaikius Baudžiamojo kodekso 75 straipsnį, jam bausmės vykdymas atidėtas dvejiems metams (Panevėžio apygardos teismo 2018 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Atlikus tiek kasacinio, tiek apeliacinio instancijų teismų praktikos analizę, pastebėta, kad teismai nepateikia argumentų, kuriais remiantis pasirenka kuriam laikui atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą. Pastebėtina, kad dažniausiai bausmės vykdymo atidėjimo terminas priklauso nuo paskirtos bausmės dydžio.

Išanalizavus šį institutą matoma, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo visiško atidėjimo taikymas yra teismo prerogatyva. Įvertinus byloje esančios informacijos visumą, nustatčius, kad padarytas neatsargus nusikaltimas už kurį paskirta ne daugiau kaip šešerių metų laisvės atėmimo bausmė arba vienas ar keli nesunkūs ar apysunkiai tyčiniai nusikaltimai už kuriuos paskirta ne didesnė nei ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, teismas gali atidėti nuteistajam laisvės atėmimo bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Visiškai atidėdamas laisvės atėmimo bausmės vykdymą, teismas, iš aplinkybių visumos, turi padaryti išvadą, kad bausmės tikslai asmeniui bus pasiekti realiai neatliekant laisvės atėmimo bausmės. Pastebėta, kad baudžiamajame įstatyme, reglamentuojančiame visišką bausmės vykdymo atidėjimą, nėra imperatyviai nustatyta į kokius aspektus reikia atsižvelgti siekiant nustatyti ar bausmės tikslai bus pasiekti asmeniui realiai neatliekant laisvės atėmimo bausmės. Iš analizuotos teisinės literatūros ir teismų praktikos, galima daryti išvadą, kad teismas atsižvelgia į nusikalstamos veikos (ar kelių nusikalstamų veikų) padarymo aplinkybes, kaltininko asmenybę. Taip pat kompleksiskai su minėtomis aplinkybėmis vertina sunkinančias bei lengvinančias aplinkybes. Atkreiptas dėmesys, kad

kai kurie autoriai pastebi, jog vertinami asmenybę, teismai polinkį nusikalsti (teistumus) linkę sureikšminti.

2.2 Dalinio laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymo sąlygų analizė ir problematika

2019 m. birželio 27 d. įstatymu buvo pakeista Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio struktūra ir jis papildytas nauja, trečiąją dalimi, kuri numato galimybę laisvės atėmimo bausmės vykdymą atidėti iš dalies. Šioje dalyje taip pat numatytas sąrašas veikų, kurias padariusiems asmenims, negali būti taikomas laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas iš dalies. Pakeitimai įsigaliojo 2020 m. liepos 1 d. Paminėtina, kad naujas institutas skirtas ne tik mažinant įkalintų asmenų skaičių, bet ir siekiant kiek įmanoma trumpinti skiriamas laisvės atėmimo bausmes (Marcinauskaitė, 2019, p. 95).

Taigi, nauja bausmės vykdymo atidėjimo rūšis – bausmės vykdymo atidėjimas iš dalies galimas pilnamečiams: 1) nuteistiems laisvės atėmimu daugiau kaip šešeriams metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus, arba 2) nuteistiems laisvės atėmimu daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus, arba 3) nuteistiems laisvės atėmimu ne daugiau kaip penkeriems metams už sunkų nusikaltimą (išskyrus sunkius nusikaltimus, įvardytus Baudžiamojo kodekso XV skyriuje „Nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai“, XVI skyriuje „Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai“, XVIII skyriuje „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“, XX skyriuje „Nusikaltimai žmogaus laisvei“, XXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“, XXIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai“, XXXIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“, XXXV skyriuje „Nusikaltimai visuomenės saugumui“, XXXVII „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis“, XLIV skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei“). Taigi, už šiuos, Baudžiamajame kodekse numatytus įstatymų leidėjų išskirtus kaip pavojingiausius nusikaltimus, laisvės atėmimo bausmės vykdymo dalinis atidėjimas negalimas.

Pažymėtina, kad dalinis bausmės vykdymo atidėjimas gali būti taikomas ir tais atvejais kai padarytas sunkus nusikaltimas. Svarbu tai, kad vienoje iš ankstesnių (2015 m.) Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio redakcijų buvo galimybė atidėti bausmės vykdymą už

sunkius nusikaltimus, vėliau tokia galimybė panaikinta. Nuo 2020 m. įsigaliojusio Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio nuostatos nustato galimybes atidėti bausmės vykdymo atidėjimą sunkių nusikaltimų atveju, tačiau toks atidėjimas yra dalinis, asmuo už sunkų nusikaltimą turi būti nuteistas laisvės atėmimu ne daugiau kaip penkeriems metams, baudžiamajame įstatyme taip pat įtvirtinamos sunkių nusikaltimų grupės (rūšys), kurios, įstatymo leidėjo nuomone, pagal savo pobūdį yra nesuderinamos su bausmės vykdymo atidėjimo taikymu (Marcinauskaitė, 2019, p. 95). Vadovaujantis Aiškinamuoju raštu dėl įstatymo straipsnio pakeitimo nurodoma, kad pakeitimai inicijuoti plėtojant su laisvės atėmimu nesusijusių baudžiamosios atsakomybės formų taikymą asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas, o taip pat siekiant mažinti įkalintų asmenų skaičių (Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas, 2019). Taigi, toks dalinis laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutas yra vienintelė galimybė atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą už sunkius nusikaltimus. Atsižvelgiant į tai, kad šis aptariamasis institutas įsigaliojo kiek daugiau nei prieš metus laiko, teismų praktika dar tik formuojama, todėl šioje darbo dalyje bus analizuojama ne tik naujausia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, bet ir aktualiausios Lietuvos apeliacinio ir apygardų teismų nutartys bei nuosprendžiai.

Nagrinėjamos temos kontekste aktualu, kad sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo. Atsižvelgiant į tai, kad įstatyme numatytos išimties už kuriuos sunkius nusikaltimus negalima atidėti bausmės vykdymo, praktikoje pastebima, kad teismai turi įvertinti ne tik nusikaltimo sunkumą, paskirtos bausmės dydį, bet ir patikrinti ar padaryta veika nepatenka į išimčių sąrašą. Pavyzdžiui, asmuo nuteistas už tris sunkius nusikaltimus ir paskirta galutinė subendrinta bausmė – laisvės atėmimas ketveriems metams. Apeliaciniu skundu nuteistasis prašo sušvelninti paskirtą bausmę arba atidėti bausmės vykdymą pagal Baudžiamojo kodekso 75 straipsnį. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad nėra jokio pagrindo nuteistajam bausmės vykdymą atidėti iš dalies, kadangi jo nusikalstama veika patenka į Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 3 dalies išimčių sąrašą, pagal kurį bausmės vykdymo atidėjimas iš dalies už sunkius nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, yra negalimas (Panevėžio apygardos teismo 2021 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, siekiant taikyti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą iš dalies, ypač už sunkius nusikaltimus, lyginant su visišku laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimu, atsiranda būtinybė atsižvelgti ir į nusikaltimų sąrašą, už kuriuos nuteistiems asmenims laisvės atėmimo bausme dalinis vykdymo atidėjimas negalimas.

Atsiradus galimybei atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą iš dalies už sunkesnius nusikaltus, atkreipiamas dėmesys, kad dalinis bausmės vykdymo atidėjimas nereiškia, kad nuteistasis išvengs bausmės, nes dalies bausmės įvykdymas ir likusios neatliktos bausmės atidėjimas bus veiksmingi ir padės įgyvendinti bausmės paskirtį (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Toliau analizuojant dalinį bausmės vykdymo atidėjimą, pastebėtina, jog kasacinio teismo praktikoje ne kartą yra pažymėta, kad bausmės vykdymo atidėjimas yra išimtinė bausmės realizavimo forma, galima tada, kai bylos aplinkybių visuma neleidžia abejojti, kad bausmės tikslai bus pasiekti kitais būdais, tačiau, kilus pagrįstų abejonų, šis institutas neturi būti taikomas²¹. Tuo pačiu pabrėžtina, jog net ir nustačius, kad egzistuoja formalus pagrindas daliniam bausmės vykdymo atidėjimui, teismas turi teisę, bet ne pareigą iš dalies atidėti paskirtos bausmės vykdymą (Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pateikta informacija suponuoja, jog, kaip jau minėta anksčiau, analizuojant visišką laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą, taikant Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 3 dalį taip pat aktuali ir šio straipsnio 4 dalis, kurioje numatyta, kad bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti asmeniui atlikus tik dalį paskirtos bausmės.

Aktualu, kad teismas, atidėdamas laisvės atėmimo bausmės vykdymą iš dalies, atsižvelgia į panašius kriterijus (kaip ir visiško atidėjimo atveju), kurie leistų pasiekti bausmės tikslus asmeniui realiai atlikus tik dalį paskirtos bausmės. Žinoma, formalūs kriterijai dėl nusikalstamos veikos sunkumo skiriasi, nes laisvės atėmimo bausmės vykdymą iš dalies atidėti galima už sunkesnius nusikaltimus. Peržvelgus teismų formuojamą praktiką Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 3 dalies kontekste pastebėta, kad teismas vertina: nusikaltimų pobūdį²², sunkumą²³, ar veika atlikta bendrininkaujant²⁴, veikos baigtumo stadiją²⁵, pasekmes²⁶. Apibendrinant, teismas sprenddamas ar kaltininkui yra pagrindas atidėti bausmės vykdymą iš dalies, detalčiai įvertina visas veikos padarymo

²¹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

²² Žr. pvz. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

²³ Žr. pvz. Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

²⁴ Žr. pvz. Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

²⁵ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

²⁶ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

aplinkybes. Pastebėtina, kad nei rekomendacinio, nei baigtinio sąrašo aplinkybių, kurios turi būti įvertintos nėra, todėl tai paliekama teismo diskrecinei teisei.

Be išsamaus nusikalstamos veikos aplinkybių vertinimo taip pat svarbu įvertinti kaltininko asmenybę, nes tai turi svarią reikšmę tam, ar bus pasiekti Baudžiamojo kodekso 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti baudmės tikslai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pavyzdžiui, teismai vertindami kaltininko asmenybę, atsižvelgia į: jauną kaltininko amžių²⁷, šeimyninę padėtį²⁸, socialinius ryšius²⁹, turimą legalų pragyvenimo šaltinį³⁰, įgytą išsilavinimą³¹, turimą gyvenamąją vietą³², ankstesnius teistumus³³, recidyvą³⁴, sunkinančias³⁵ bei lengvinančias aplinkybes³⁶. Pateikti pavyzdžiai suponuoja išvadą, kad teismai, vertindami ar baudmės tikslai bus pasiekti realiai atliekant tik dalį laisvės atėmimo baudmės vertina itin daug skirtingų asmenį charakterizuojančių aplinkybių. Pastebėtina, kad teismai ir sprenddami klausimą ar yra pagrindas taikyti aptarimą institutą, vertina asmens polinkį nusikalsti, kuris kartais gali lemti laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo iš dalies netaikymą. Taigi, darytina išvada, kad įstatyme nesant imperatyviai nustatytų aplinkybių į kurias teismas turi atsižvelgti vertindamas ar atidėjus iš dalies laisvės atėmimo baudmės vykdymą asmeniui bus pasiekti baudmės tikslai, taip paliekama teismams daugiau interpretacijos laisvės ir galimybių kiekvieną situaciją vertinti itin individualiai.

Įsigaliojus Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio pakeitimams ir atsiradus galimybei laisvės atėmimo baudmės vykdymą atidėti ne tik visiškai, bet ir iš dalies, esama bylų, kuriose subjektai prašo visiškai atidėti laisvės atėmimo baudmės vykdymą. Pavyzdžiui, asmuo nuteistas už sunkaus nusikaltimo padarymą vienerių metų keturių mėnesių laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 3 dalimi, iš dalies atidėtas paskirtos laisvės atėmimo baudmės vykdymas. Nuteistasis priimtą apkaltinamąjį nuosprendį skundė ir prašė pritaikyti Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 2 dalį, skundą grįsdamas tuo, kad baudmės tikslai jam bus pasiekti taikant visišką paskirtos baudmės vykdymo atidėjimą. Teismas pažymėjo, kad pagal galiojančią Baudžiamojo kodekso 75

²⁷ Žr. pvz. Panevėžio apygardos teismo 2021 m. lapkričio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

²⁸ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

²⁹ Žr. pvz. Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³⁰ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

³¹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³² Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³³ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje; Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³⁴ Žr. pvz. Kauno apygardos teismo 2022 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³⁵ Žr. pvz. Kauno apygardos teismo 2022 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³⁶ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

straipsnio 3 dalies redakciją už sunkų nusikaltimą nuteistam asmeniui galimas tik dalinis paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas, kuris įvertinus išdėstytą aplinkybių visumą, atitinka tiek jo padarytų veikų pavojingumą, tiek jo asmenybę ir nėra aiškiai neproporcingas (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, galima pastebėti, kad teismas, be kaltininko asmenybės vertinimo, dar turi atsižvelgti ir į formalius kriterijus. Pabrėžtina, kad laisvės atėmimo vykdymo atidėjimas iš dalies galimas už daugumą nusikaltimų, išskyrus labai sunkius, todėl yra labai svarbu įvertinti padaryto nusikaltimo sunkumo laipsnį, patikrinti ar jis nepatenka į Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 3 dalyje numatytas išimtis ir taip pat būtina atsižvelgti į paskirtos laisvės atėmimo bausmės dydį.

Tęsiant šio naujojo instituto analizę pastebėtina, jog teismas, nuspręsdamas, kad yra galimas dalies paskirtos bausmės vykdymo atidėjimas, nustato, jog pirmiau nuteistasis turi nedelsiant po apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo realiai atlikti paskirtos laisvės atėmimo bausmės dalį. Realiai atliekamos bausmės dalis negali būti trumpesnė kaip šeši mėnesiai ir ne ilgesnė kaip dveji metai. Likusios neatliktos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo terminas gali būti teismo nustatomas nuo vienerių iki trejų metų (Prapiestis et al., 2020, p. 244-245).

Peržvelgus naujausią teismų praktiką, pastebėtina, kad teismai dažnai iš dalies atidėdami laisvės atėmimo bausmės vykdymą, pasirenka taikyti minimalią šešių mėnesių realiai atliekamos bausmės dalį ir maksimalų trejų metų terminą likusiai bausmės daliai atidėti³⁷.

Tačiau taikant šį institutą taip pat gali būti taikomos ir kitokios terminų kombinacijos. Pavyzdžiui, teismai gali nustatyti šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmės dalį, o likusios neatliktos bausmės vykdymą atidėti dvejų metų terminui³⁸. Dar galima rasti situacijų, kuriose nuteistasis privalo nedelsiant atlikti vienerių metų laisvės atėmimo bausmės dalį, o likusiosios bausmės dalies vykdymas atidėtas trejų metų laikotarpiui³⁹. Taigi, pateikti teismų praktikos pavyzdžiai suponuoja išvadą, kad teismas, paskirdamas realiai atliktinos bausmės dalį, atsižvelgia į paskirtos bausmės dydį, o likusią bausmės dalį atideda įstatyme

³⁷ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³⁸ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

³⁹ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje; Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

imperatyviai nustatytame intervale. Iš analizuotos teismų praktikos matoma, kad teismas dažniausiai nenurodo motyvų, kodėl pasirenka taikyti būtent tokius terminus.

Apibendrinant, pagal 2020 m. liepos 1 d. įsigaliojusią Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 3 dalies redakciją, teismas turi teisę atidėti bausmės vykdymą iš dalies kai asmuo dėl neatsargumo padaro nusikaltimus, už kuriuos nuteisiamas laisvės atėmimu daugiau kaip šešeriems metams arba nuteisiamas daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus, arba jam paskirta ne didesnė nei penkerių metų laisvės atėmimo bausmė už sunkų nusikaltimą, išskyrus sunkius nusikaltimus, numatytus šio kodekso XV, XVI, XVIII, XX, XXI, XXIII, XXXIII, XXXV, XXXVII, XLIV skyriuose, t. y. teismas neturi teisės atidėti iš dalies laisvės atėmimo bausmės vykdymą už sunkiausių Baudžiamajame kodekse numatytus nusikaltimus. Taikydamas šį institutą, teismas turi įvertinti ar bausmės tikslai bus pasiekti realiai atliekant tik dalį laisvės atėmimo bausmės. Siekiant tai įvertinti, analizuojamos ne tik nusikaltimo padarymo aplinkybės, bet ir kaltininko asmenybės aspektai, tokie kaip šeimyninė padėtis, turimas legalus pragyvenimo šaltinis, aplinkinių pateiktos charakteristikos, ankstesni teistumai. Atidėdamas laisvės atėmimo bausmės vykdymą iš dalies, teismas paskirtą laisvės atėmimo bausmę išskiria į dvi dalis: į iškart po nuosprendžio priėmimo atliekamos bausmės dalį ir į kitą dalį, kurios vykdymas bus atidėtas įstatyme numatyto laikotarpio intervale. Paminėtina, kad iš analizuotos teismų praktikos matyti, jog teismai dažniausiai šį institutą taiko iš dalies atidėdami bausmės vykdymą už sunkius nusikaltimus. Taip pat išvelgiama visiško ir dalinio laisvės atėmimo vykdymo atidėjimo atribojamo problematika. Pastebėta, jog teismų praktikoje esama bylų, kuriose esant galimybei atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą iš dalies, prašoma vykdymą atidėti visiškai.

3. INTESYVI PRIEŽIŪRA, BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS IR PAREIGOS, TAIKOMOS ATIDEDANT BAUSMĖS VYKDYMĄ

Bausmių vykdymo kodekso 10 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad baudžiamojon atsakomybėn patraukti Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2002). Todėl atidedamas laisvės atėmimo bausmės vykdymą, teismas turi nurodyti, kaip bus ribojamos tam tikros asmens teisės ir pareigos (Švedas, 2003, p. 152). Atsižvelgiant į tai, kaltininkui keliami tam tikri reikalavimai, kuriuos jis turi vykdyti bausmės atidėjimo laikotarpį ar jo dalį. Bendrasis reikalavimas yra nepadaryti naujos nusikalstamos veikos ir kitų teisės pažeidimų (Piesliakas, 2008, p. 393). Todėl teismas, atidedamas laisvės atėmimo bausmės vykdymą, nuteistajam paskira vieną ar kelias tarpusavyje suderintas Baudžiamojo kodekso IX skyriuje numatytas baudžiamojo poveikio priemones, Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 1 dalyje nustatytą intensyvią priežiūrą ir (ar) minėto straipsnio 5 dalyje įtvirtintas pareigas. Taikydamas tarpusavyje suderintas minėtas priemones, teismas vertina, ar jos padės pasiekti bausmės tikslus ir prisidės prie sėkmingos asmens resocializacijos. Atkreiptinas dėmesys, kad taikant laisvės atėmimo vykdymo atidėjimo institutą pilnamečiams asmenims ir jiems atidedant vykdymą visiškai ar iš dalies, galima taikyti tuos pačius kontrolės ir resocializacijos metodus, siekiant kuo efektyviau pasiekti bausmės tikslus.

3.1 Intensyvi priežiūra

Siekiant mažinti laisvės atėmimo vietose esančių asmenų skaičių ir užtikrinti veiksmingą nuteistųjų elgesio kontrolę, šiuolaikinėje daugelio pasaulio valstybių bausmių vykdymo praktikoje naudojamos įvairios modernios pažeidėjų priežiūros priemonės (Mesonienė, 2009, p. 206). Atsižvelgiant į tai, aktualios redakcijos Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad teismas, nusprendęs atidėti laisvės atėmimo bausmės vykdymą, nuteistajam gali paskirti intensyvią priežiūrą. Intensyvi priežiūra – nuteistojo buvimo vietos pagal nustatytą laiką kontrolę elektroninio stebėjimo priemonėmis, kurios metu nuteistasis turi dėvėti elektroninio stebėjimo įtaisą ir laikytis intensyvios priežiūros sąlygų. Pažymėtina, kad galimybė taikyti intensyvią priežiūrą bausmės vykdymo atidėjimo kontekste atsirado tik nuo 2020 m. liepos 1 d.

Nagrinėjant šio instituto taikymą, aktualu, kad intensyvi priežiūra vykdoma pasitelkiant mobilų ir stacionarų elektroninius stebėjimo įtaisus. Mobilus elektroninis stebėjimo įtaisas – prie kontroliuojamo asmens rankos ar kojos tvirtinama elektroninė stebėjimo priemonė, perduodanti informaciją stacionariam elektroniniam stebėjimo įtaisui apie kontroliuojamo asmens buvimą jo gyvenamojoje vietoje arba visuotinė padėties nustatymo sistema (GPS) nustatanti savo buvimo vietos koordinates ir judriuojų (mobiliuojų) ryšiu perduodanti šias koordinates ir kitą informaciją elektroninio stebėjimo sistemai. O stacionarus elektroninis stebėjimo įtaisas – kontroliuojamo asmens gyvenamojoje vietoje sumontuota, mobilaus elektroninio stebėjimo įtaiso skleidžiamą signalą fiksuojanti ir informaciją apie kontroliuojamo asmens buvimą jo gyvenamojoje vietoje elektroninio stebėjimo sistemai laidiniu ar judriuojų (mobiliuojų) ryšiu perduodanti elektroninė stebėjimo priemonė (Intensyvios priežiūros vykdymo ir kontrolės taisyklės, 2014).

Probacijos įstatymo 25 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad ne vėliau kaip per penkias darbo dienas nuo nuosprendžio, pagal kurį turi būti vykdoma probuojamojo intensyvi priežiūra, gavimo probuojamajam uždedamas elektroninio stebėjimo įtaisas ir prireikus teismo ar probacijos tarnybos nustatytoje nuteistojo buvimo vietoje sumontuojama elektroninio stebėjimo įranga, o nuteistasis pasirašytinai supažindinamas su elektroninio stebėjimo įtaiso naudojimo instrukcija. Taigi, teismas skirdamas nuteistajam, kuriam visiškai ar iš dalies laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidėtas, intensyvią priežiūrą užtikrina, kad asmuo bus nuolatos prižiūrimas nuotolinio ryšio priemonėmis.

Atkreiptinas dėmesys, kad iš analizuotos teismų praktikos matyti, kad Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 2 ir 3 dalių kontekste intensyvi priežiūra dar skiriama sąlyginai retai. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad intensyvi priežiūra padeda nuotoliniu būdu kontroliuoti nuteistojo buvimo vietą ir jos turinį sudaro visuma elgesio stebėjimo ir vertinimo priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti, kad kaltinamieji ar nuteistieji laikytųsi jiems nustatytų pareigų ir nebūtų izoliuoti nuo visuomenės (Mesonienė, 2004, p. 50), šis institutas turėtų tapti populiaria priemone, taikoma atidėjus laisvės atėmimo bausmės vykdymą.

Techninių intensyvios priežiūros galimybių analizė rodo, kad ji gali būti sėkmingas bausmių vykdymo teisės institutas (Losis, 2014, p. 420). Tačiau užsienio autoriai atkreipia dėmesį, kad asmuo, kuriam taikoma intensyvi priežiūra, yra sekamas visą parą. Toks sekimas kartais gali būti prilyginamas laisvės atėmimui (Elzinga, H., Nijboer, J. A., 2006, p. 368). Kadangi intensyvi priežiūra, laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo kontekste, taikoma kaip savotiškas teisinių institucijų pasitikėjimo ženklas asmeniui, kad jis daugiau nenusikals, stengsis pasitaisyti, toks nuolatinis ir nepertraukiamas stebėjimas gali

sumažinti asmens vidinę motyvaciją siekti bausmės vykdymo atidėjimo tikslų. Pastebėtina, kad nėra suformuotos vieningos nuomonės apie tai ar intensyvi priežiūra visais atvejais duoda tik teigiamus rezultatus. O iš analizuotos teismų praktikos pavyzdžių⁴⁰ pastebėtina, kad teismai intensyvią priežiūrą dažniausiai skiria iš dalies atidedami laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą, tokio sprendimo nemotyvuodami.

Atsižvelgiant į teigiamas ir neigiamas intensyvios priežiūros savybes, svarbu tai, kad intensyvios priežiūros trukmė yra trys mėnesiai. Atsižvelgusi į probuojamojo rizikos lygį ir elgesį probacijos vykdymo metu, intensyvios priežiūros vykdymą galima pratęsti trims mėnesiams, tačiau bendras vykdomos probuojamojo intensyvios priežiūros terminas negali būti ilgesnis už bausmės vykdymo atidėjimo laiką. Peržvelgus teismų praktiką pastebima, kad teismai, atidėję laisvės atėmimo bausmės vykdymą, nurodo, kad intensyvi priežiūra skiriama visam bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiui, pavyzdžiui, vienerių metų terminui⁴¹ ar dvejiems metams⁴². Taigi, galima pastebėti, kad teismai nemotyvuoja intensyvios priežiūros skyrimo terminų.

Apibendrinant, asmens, kuriam teismas paskyrė intensyvią priežiūrą namuose, ne vėliau kaip per penkias darbo dienas nuo nuosprendžio gavimo Probacijos tarnyboje turi būti sumontuotas stacionarus elektroninis stebėjimo įtaisas ir jam ant riešo arba kulkšnies uždedamas mobilus elektroninis stebėjimo įtaisas. Įstatyme nustatyta, kad intensyvios priežiūros terminas yra trys mėnesiai su galimybe pratęsti dar trims mėnesiams, tačiau ne ilgiau nei bausmės vykdymo atidėjimo laikui. Iš pateiktų bylų pavyzdžių matoma, kad dažniausiai teismai intensyvią priežiūrą skiria visam bausmės vykdymo atidėjimo laikui. Iš nagrinėtų teismų praktikos pavyzdžių pastebima, kad nuteistajam atidėjęs laisvės atėmimo bausmės vykdymą ir paskyrus intensyvią priežiūrą, teismai nepateikia argumentų kodėl pasirenka taikyti šią kontrolės priemonę. Kitas pastebėtas svarbus aspektas iš analizuotos teismų praktikos yra tas, kad dažniausiai intensyvi priežiūra paskiriama subjektams, kuriems taikytas dalinio laisvės atėmimo bausmės vykdymo institutas. Galima manyti, kad taip yra dėl to, jog iš dalies bausmės vykdymas atidedamas už sunkesnius nusikaltimus (lyginant su visišku bausmės atidėjimu) ir taip siekiama efektyvesnės nuteistojo resocializacijos. Pastebimos ne tik teigiamos intensyvios priežiūros taikymo savybės, bet taip pat nurodoma, kad nuolatinis nepertraukiamas asmens stebėjimas ir jo elgesio kontrolė neturi daug skirtumų nuo realios laisvės atėmimo bausmės.

⁴⁰ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje; Panevėžio apygardos teismo 2022 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁴¹ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁴² Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje; Kauno apygardos teismo 2021 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

3.2 Baudžiamojo poveikio priemonės

Pastebėtina, kad Baudžiamajame kodekse nėra įtvirtintos baudžiamojo poveikio priemonių sąvokos (Levon, 2013, p. 182). Todėl, siekiant išsiaiškinti sąvoką, naudojamosi moksliniais darbais. Anot R. Drakšo baudžiamojo poveikio priemonės gali būti apibrėžiamos kaip įstatymo nustatytos valstybinės prievartos priemonės, kurios gali būti teismo skiriamos nusikalstamą veiką padariusiems asmenims (Drakšas, 2004, p. 27), o pasak V. Pavilionio ir G. Švedo – tai teismo skiriama valstybės prievartos priemonė, kuri apriboja pilnamečio asmens, patraukto baudžiamojon atsakomybėn, teises ir laisvės bei nustato specialias pareigas, kartu padedant įgyvendinti bausmės tikslus (Pavilionis, Švedas, 2004, p. 375). Taigi, pateikta informacija suponuoja išvadą, kad baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas užtikrina, jog asmuo, net ir tada, kai jam bausmės vykdymas atidėtas, neišvengtų valstybinės prievartos priemonių taikymo už padarytą nusikaltimą.

Pažymėtina, kad baudžiamojo poveikio priemonės nėra bausmės (Piesliakas, 2008, p. 255), todėl Baudžiamojo kodekso 67 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendra nuostata, jog baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį. Taigi, jomis siekiama to paties rezultato, kaip ir kriminaline bausme, t. y. sulaukyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, atimti ar apriboti asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, paveikti asmenį taip, kad jis laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, galima pastebėti, kad baudžiamojo poveikio priemonės iš esmės yra ne tiek nubaudimo, kiek pataisymo ir apsaugos priemonės (Drakšas, 2008, p. 199).

Baudžiamojo kodekso IX skyriuje įtvirtintas sąrašas baudžiamojo poveikio priemonių, kurios gali būti taikomos ir visiškai ar iš dalies atidedant laisvės atėmimo bausmės vykdymą. Atlikus teismų praktikos analizę pastebėtina, kad teismai, pritaikę laisvės atėmimo vykdymo atidėjimą, skiria šias baudžiamojo poveikio priemones: 1) uždraudimą naudotis specialia teise (dažniausiai teise vairuoti transporto priemones⁴³); 2) teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą⁴⁴; 3) turinės žalos atlyginimą ar pašalinimą⁴⁵; 4) nemokamus darbus⁴⁶; 5) įmoką į nukentėjusių nuo

⁴³ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁴⁴ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

⁴⁵ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁴⁶ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

nusikaltimų asmenų fondą⁴⁷; 6) turto konfiskavimą⁴⁸; 7) įpareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu⁴⁹; 8) dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose⁵⁰.

Iš analizuotų bylų pastebėta, jog dažnai kaltininkui skiriamas apribojimas naudotis specialiąja teise (pagrindiniai atvejai – asmenims, patrauktiems baudžiamojon atsakomybėn už kelių eismo taisyklių pažeidimus, taikomas draudimas tam tikrą laiką vairuoti transporto priemonę). Taip pat, kartu su kitomis baudžiamąjį poveikio priemonėmis (ypač turtinių nusikaltimų atveju) taikoma įmoka į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą. Atkreiptinas dėmesys, kad, analizuotų bylų kontekste, teismai, atidėdami laisvės atėmimo bausmės vykdymą, netaikė Baudžiamąjį kodekso 68-1 straipsnyje (viešųjų teisių atėmimas), 72-3 straipsnyje (išplėstinis turto konfiskavimas) ir 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojusiam 72-4 straipsnyje (įpareigojimas pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą ar išvykimą iš jos) numatytą baudžiamąjį poveikio priemonių.

Pagal baudžiamąjį įstatymą, teismas turi teisę skirti tik tą baudžiamąjį poveikio priemonę, kuri nustatyta Baudžiamajame kodekse (Prapiestis, 2020, p. 251). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad ankstesnėse straipsnio redakcijose teismas, atidėdamas laisvės atėmimo bausmės vykdymą, turėjo pareigą, o ne teisę paskirti baudžiamąjį poveikio priemonės (Piesliakas, 2008, p. 393).

Teismui suteikus galimybę pasirinkti ar skirti vieną ar kelias baudžiamąjį poveikio priemones iškilo kita problema. Pagal aktualią Baudžiamąjį kodekso 75 straipsnio redakciją, teismas turi teisę, visiškai ar iš dalies atidėjęs laisvės atėmimo bausmės vykdymą, paskirti nuteistajam vieną ar kelias tarpusavyje suderintas šio kodekso IX skyriuje numatytas baudžiamąjį poveikio priemones, šio straipsnio 1 dalyje nustatytą intensyvią priežiūrą ir (ar) šias pareigas. Pastebėtina, jog šios normos struktūroje yra išdėstyti alternatyvūs variantai, sujungti jungtukais „ir (ar)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamąjoje byloje), todėl tai turėtų suteikti teismui galimybę pasirinkti. Perskaičius įstatyme įtvirtintą formuluotę galima manyti, jog

⁴⁷ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamąjoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamąjoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamąjoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamąjoje byloje.

⁴⁸ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamąjoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamąjoje byloje.

⁴⁹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamąjoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamąjoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamąjoje byloje.

⁵⁰ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamąjoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamąjoje byloje.

baudžiamojo poveikio priemonės turėtų būti taikomos kartu su intensyvia priežiūra, nes šios dvi alternatyvos išskiriamos kableliu, o ne jungtukais „ir (ar)“ kaip tai padaryta numatant galimybę skirti įpareigojimus. Tačiau, remiantis Baudžiamojo proceso kodekso 339 straipsnio 2 dalimi, matoma, kad teismas, atidėdamas bausmės vykdymą, nuosprendyje nurodo nuteistajam paskirtas baudžiamojo poveikio priemones, pareigas ir (ar) intensyvią priežiūrą (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 2002). Taigi, šiame kodekse kaip alternatyva jau pateikiama intensyvi priežiūra, ne pareigos. O naujausia teismų praktika formuojama ta linkme, kad atidėjus laisvės atėmimo bausmės vykdymą, teismas gali paskirti vieną ar kelias baudžiamojo poveikio priemones ir pareigas⁵¹ arba vieną ar kelias baudžiamojo poveikio priemones ir intensyvią priežiūrą⁵², arba viena ar kelias baudžiamojo poveikio priemones, intensyvią priežiūrą ir pareigas⁵³, arba tik pareigas⁵⁴. Atsižvelgiant į tai, kad šis institutas taikomas siekiant skirti su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes, siekiant mažinti kalinių skaičių ir siekiant resocializuoti nusikaltusį asmenį, manytina, kad teismas visas šias kontrolės priemones turėtų galėti skirti ir po vieną, ir derinant tarpusavyje. Toks aiškinimas neparibotų teismo galimybės pasirinkti kokių šių priemonių kombinacijomis konkrečioje situacijoje bus galima pasiekti bausmės tikslų ir padėti asmeniui efektyviau resocializuotis.

Tęsiant šio instituto analizę laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo kontekste svarbu paminėti, kad teisinėje literatūroje yra išskirti keli baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo principai. Visų pirma, įstatymas suteikia teismui diskrecinę teisę pačiam pasirinkti kurią iš įstatymo numatytų baudžiamojo poveikio priemonių taikyti (Prapiestis, 2020, p. 251). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šią teisę tam tikrais atvejais riboja baudžiamojo poveikio priemonės turinys (Drakšas, 2008, p. 206).

Ir kitas dalykas, kurį tikslinga paminėti taikant baudžiamojo poveikio priemones yra tas, kad įstatymas neriboja skirtinų baudžiamojo poveikio priemonių skaičiaus (Prapiestis, 2020, p. 251). Tais atvejais, kai skiriama dvi ar daugiau baudžiamojo poveikio priemonių, jos turi būti tarpusavyje suderintos (Drakšas, 2008, p. 206). Pavyzdžiui, atėmimas teisės užsiimti tam tikra veikla, įpareigojimas atlyginti padarytą turtinę žalą bei įmokėti atitinkamo dydžio įmoką į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą, ne tik dubliuoja panašias baudžiamojo poveikio priemones, bet ir sukelia problemų jas vykdant (Prapiestis, 2020, p. 251), todėl tokios baudžiamojo poveikio priemonės neturėtų būti skiriamos kartu.

⁵¹ Žr. pvz. Kauno apygardos teismo 2022 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Šiaulių apygardos teismo 2022 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

⁵² Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

⁵³ Žr. pvz. Panevėžio apygardos teismo 2022 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁵⁴ Žr. pvz. Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Vilniaus apygardos teismo 2022 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

Nors ir teismas pats gali pasirinkti kokią baudžiamojo poveikio priemonę tikslinga taikyti, tačiau kiekvienu atveju atsižvelgia į individualią situaciją ir parenka tokią priemonę, kuri yra tinkamiausia subjektui siekiant bausmių tikslų. Pavyzdžiui, teismas nuteistajam paskyrė laisvės atėmimo bausmę už neteisėtą informacijos apie asmenį rinkimą ir turto prievartavimą ir pritaikė baudžiamojo poveikio priemonę – dalinio laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpį – nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau kaip 200 m atstumu, bet kokiu būdu bendrauti ir ieškoti ryšių su juo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). O kitoje situacijoje teismas, įvertinęs situaciją, nutarė, jog bausmės tikslai kaltininkui bus pasiekti atidėjus laisvės atėmimo bausmės vykdymą ir paskyrus dvi baudžiamojo poveikio priemones: atimant teisę dirbti ar eiti advokato pareigas penkeriems metams, nes asmuo būtent pasinaudodamas savo profesinėmis pareigomis atliko šį nusikaltimą ir įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, kuri, kaip jau minėta, gali būti skiriama kai padarytas finansinis nusikaltimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi akivaizdu, kad baudžiamojo poveikio priemonės skiriamos atsižvelgiant į nusikaltimo pobūdį.

Paminėtina, kad teismas skirdamas baudžiamojo poveikio priemones asmeniui, kuriam bausmės vykdymas atidėtas, atsižvelgia ne tik į nusikaltimo pobūdį, bet ir vertina būsimą jų poveikį nuteistajam, jo galimybes įvykdyti baudžiamojo poveikio priemones, atsižvelgia į nukentėjusiojo interesus ir t. t. (Prapiestis, 2020, p. 251). Pavyzdžiui, teismas, įvertinęs kaltininko turtinę padėtį ir priteistos žalos dydį, nustatė, kad įpareigojimas atlyginti visą žalą galėtų būti neįgyvendinamas, tai galėtų lemti iš anksto numanomo bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimą, o tai neatitiktų nei bausmės tikslų, nei bausmės vykdymo atidėjimo paskirties, todėl kaltininkui skiriamas įpareigojimas per bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpį atlyginti dalį žalos (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Taigi, teismas, prieš skirdamas vieną ar kelias baudžiamojo poveikio priemones, turi įvertinti ar asmuo turi formalias galimybes jas įgyvendinti.

Skiriant baudžiamojo poveikio priemones, kuriomis, atidėjus bausmės vykdymą, siekiama bausmės tikslų, taip pat būtina nustatyti laiką per kurį ji turi būti įgyvendinta. Iš analizuotos teismų praktikos pavyzdžių galima pastebėti, kad baudžiamojo poveikio priemones teismas skiria visam bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiui⁵⁵. Taip pat,

⁵⁵ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

teismas gali nustatyti tam tikrą terminą, pavyzdžiui, per šešis mėnesius sumokėti įmoką į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą⁵⁶ ar dvejus metus uždrausti naudotis specialiaja teise vairuoti transporto priemones⁵⁷. Taigi, laikotarpį, kuriam skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės, teismas parenka *ex officio*, siekdamas užtikrinti baudsmės tikslų įgyvendinimą. Tačiau pabrėžtina, kad jis negali būti ilgesnis negu laisvės atėmimo baudmės visiško ar dalinio atidėjimo terminas.

Dar vienas svarbus aspektas yra tai, kad baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymas baudmės vykdymą atidedant turėtų būti traktuojamas kaip vienas iš pagrindų panaikinti baudmės vykdymo atidėjimą (Levon, 2012, p. 102). Vadovaujantis Probacijos įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 3 punktu kai asmuo visiškai nevykdo paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių, teismas probacijos tarnybų teikimu priima sprendimą panaikinti baudmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę. Taigi, jeigu asmuo nustatytų ribojimų nesilaiko, teismui atsiranda pagrindas panaikinti nuosprendžio dalį, kuria laisvės atėmimo baudmės vykdymas buvo atidėtas ir jį siūsti bausmę atlikti pataisos namuose.

Apibendrinant, teismas nusikaltusiam asmeniui pritaikęs visišką ar dalinį laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo institutą turi diskrecijos teisę paskirti baudžiamajame įstatyme numatytas vieną ar kelias baudžiamojo poveikio priemones. Iš pateiktų pavyzdžių matoma, kad teismai taiko didžiąją dalį baudžiamojo poveikio priemonių ir jas dažniausiai skiria visam baudmės vykdymo atidėjimo laikotarpiui. Taikant naujausią straipsnio redakciją praktikoje iškilo probleminis klausimas dėl galimų kontrolės priemonių taikymo kombinacijų. Pastebėtina, kad iš Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 5 dalyje esančios formuluotės baudžiamojo poveikio priemonės turėtų būti taikomos kartu su intensyvia priežiūra. Tačiau peržvelgus kitus baudžiamuosius įstatymus ir teismų formuojamą praktiką matoma, kad galimos įvairios kontrolės priemonių kombinacijos. Iš analizuotos teismų praktikos darytina išvada, kad teisėjai, skirdami baudžiamojo poveikio priemones laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo kontekste, atsižvelgia į veikos padarymo aplinkybes, kaltininko asmenybę ir suderina tas baudžiamojo poveikio priemones, kurios leis efektyviai įgyvendinti baudmės tikslus.

⁵⁶ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁵⁷ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

3.3 Pareigos

Baudžiamasis įstatymas nustato, kad teismas atidėdamas visos ar dalies laisvės atėmimo bausmės vykdymą pilnamečiui gali nuteistajam teismas paskirti tik pareigas (Prapiestis, 2020, p. 251). Įpareigojimų, numatytų Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 5 dalyje, skyrimas drausmina nuteistąjį, išsklaido kartais turimas nuteistojo iliuzijas apie tai, kad jam pavyko išvengti įstatymo numatytų pasekmių, kylančių už padarytą nusikalstamą veiklą, padeda realizuoti Baudžiamojo kodekso 41 straipsnio 2 dalyje nustatytą bausmės paskirtį (Kazlauskas, Paškevič, 2003, p. 325).

Pažymėtina, kad baudžiamasis įstatymas neriboja teismo skiriamų pareigų skaičiaus. Teismas gali paskirti vieną ar kelias tarpusavyje suderintas pareigas: 1) atsiprašyti nukentėjusio asmens; 2) teikti nukentėjusiam asmeniui pagalbą, kol šis gydomi; 3) gydytis priklausomybės ligas, kai nuteistasis sutinka; 4) auklėti ir prižiūrėti savo nepilnamečius vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos; 5) pradėti dirbti arba mokytis, tęsti darbą ar mokslą; 6) dalyvauti elgesio pataisos programoje; 7) neišeiti iš namų tam tikru laiku, jeigu tai nesujungta su darbu arba mokymusi; 8) neišvykti už gyvenamosios vietos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo; 9) nesilankyti tam tikrose vietose arba nebendrauti su tam tikrais asmenimis ar asmenų grupėmis; 10) nevartoti psichiką veikiančių medžiagų; 11) neturėti, nenaudoti, neįsigyti tam tikrų daiktų arba neužsiimti tam tikra veikla (Prapiestis, 2020, p. 251-252).

Iš analizuotos teismų praktikos⁵⁸ matoma, jog teismai, taikydami vieną pareigą, pasirenka įpareigojimą neišvykti už gyvenamosios vietos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo. O toliau nagrinėjant kasacinės instancijos teismo nutartis pastebėta, kad teismai dažniausiai skiria kelias tarpusavyje suderintas pareigas. Pavyzdžiui, kartu su įpareigojimu atsiprašyti nukentėjusiojo asmens gali būti skiriama pareiga neišvykti už gyvenamosios vietos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo⁵⁹. Kartu su pareiga gydytis priklausomybės ligas, kai nuteistasis sutinka, skiriama ir pareiga tęsti darbą⁶⁰. O nuteistajam paskyrus įpareigojimą per visą bausmės vykdymo atidėjimo laiką auklėti ir prižiūrėti savo nepilnamečius vaikus,

⁵⁸ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁵⁹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁶⁰ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, kartu gali būti skiriama ir pareiga dalyvauti elgesio pataisos programoje⁶¹. Taip pat gali būti skiriami įpareigojimai: neišvykti už gyvenamosios vietos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo ir pradėti dirbti arba mokytis, tęsti darbą arba mokslą⁶². Teismų praktikoje galima rasti bylų, kuriose teismas skyręs įpareigojimą dirbti, kartu nustato pareigą dalyvauti elgesio pataisos programoje⁶³. Pastebėtina, kad teismai gali tas pačias pareigas (ir jų kombinacijas) skirti tiek visiškai, tiek iš dalies atidėjus laisvės atėmimo vykdymo atidėjimą.

Teismas, paskirdamas vieną ar kelis įpareigojimus, privalo atsižvelgti į jų tikslingumą bei jų įvykdymo realumą (Švedas et al., 2003, p. 449). Konkretus teismo paskiriamas įpareigojimas priklauso tiek nuo skiriamo įpareigojimo rūšies, bylos aplinkybių, tiek nuo nuteistojo asmenybės (Milius, 2004, p. 403-404). Pavyzdžiui, jeigu nuteistojo būdas iki nusikalstamos veikos padarymo buvo asocialus, t. y. jeigu jis nedirbo, vartojo narkotines medžiagas, piktnaudžiavo alkoholiniais gėrimais, gali būti įpareigojimas įsidarbinti ar užsiregistruoti užimtumo tarnyboje, pradėti mokytis, tęsti mokslą arba įgyti specialybę, gydytis nuo alkoholizmo ir narkomanijos (Kazlauskas, Paškevič, 2003, p. 325)

O praktikoje galima rasti tokių situacijų, kurioje teismas, skirdamas įpareigojimą atsiprašyti nukentėjusiojo, atsižvelgė į nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes. Veikos tyčinis padarymo pobūdis (nesunkus sveikatos sutrikdymas), suponuoja išvadą, kad kaltininkui paskirta pareiga atsiprašyti nukentėjusiojo turės teigiamos įtakos, nes jis privalės asmeniui, kurio tarnybinių nurodymų įvykio vietoje nevykdė, pripažinti savo neteisėtus veiksmus, todėl tai galimai padės pasiekti bausmės tikslus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, skiriami įpareigojimai turi būti individualizuoti ir kartu padedantys įgyvendinti bausmės paskirtį. Be to, teismas savo nuožiūra ar nuo bausmės vykdymo atleidžiamo asmens arba kitų baudžiamojo proceso dalyvių, pavyzdžiui, nukentėjusiojo, prokuroro ir pan., prašymu gali paskirti ir kitas baudžiamajame įstatyme nenustatytas pareigas, kurios teismo nuomone, turėtų teigiamos įtakos nuteistojo elgesiui (Prapiestis, 2020, p. 251-252). Pastebima, kad teismai dažniausiai skiria įpareigojimus numatytus baudžiamajame įstatyme, todėl šiame skyriuje nagrinėtų bylų kontekste situacijų, kuriose būtų skiriamos įstatyme nenumatytos pareigos neaptikta.

⁶¹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁶² Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

⁶³ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

Išanalizavus visas reikšmingas aplinkybes ir paskyrus įpareigojimus, kuriais bus siekiama baudmės tikslų, būtina nustatyti jų įvykdymo terminą, kuris negali viršyti baudmės vykdymo atidėjimo laiko (Milius, 2004, p. 403). Iš teismų formuojamos praktikos galima pastebėti, kad dažniausiai įpareigojimų vykdymo terminas yra nustatomas visam baudmės vykdymo atidėjimo laikotarpiui⁶⁴. Taigi, paskiriant pareigas nuteistajam visam laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo laikotarpiui, stengiamasi užtikrinti, kad kaltininkas, būdamas Probacijos tarnybos priežiūroje, efektyviau pasiektų keliamus resocializacijos tikslus.

Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Probacijos įstatymo 30 straipsniu, laisvės atėmimo baudmės vykdymas gali būti panaikintas jeigu nuteistasis nevykdo jam paskirtų pareigų. Kiekvienu atveju teismas privalo aiškintis, ar nuteistasis apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirtų įpareigojimų nevykdė dėl svarbių, objektyvių priežasčių ar jo elgesį lėmė subjektyvūs faktoriai, nenoras prisiimti atsakomybės už savo veiksmus ir vykdyti teisėtai nustatytų įpareigojimų.

Pavyzdžiui, vienoje byloje konstatuota, kad nuteistasis teismo paskirtų įpareigojimų nevykdo. Subjektas laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu darė administracinius nusižengimus, policijos pareigūnų patikrinimų metu nebūdavo namuose. Šių įpareigojimų nevykdė be pateisinamų priežasčių, todėl jam taikoma probacija nepadarė teigiamos įtakos jo elgesiui ir jis turėtų būti siunčiamas atlikti realios laisvės atėmimo baudmės (Kauno apygardos teismo 2022 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, preziumuojama, kad teisingumą vykdančios institucijos itin griežtai vertina nuteistųjų elgesį laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu. Jeigu asmuo negeba laikytis jam paskirtų pareigų, teismas, įvertinęs faktinių aplinkybių visumą ir siekdamas įgyvendinti baudmės tikslus, gali subjektui panaikinti laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimą.

Apibendrinant, atidedant laisvės atėmimo baudmės vykdymą, teismo prerogatyva yra paskirti vieną ar kelias tarpusavyje suderintas pareigas. Pastebėtina, kad dažniausiai yra skiriamos kelios pareigos, numatytos Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 5 dalyje tam tikram laikotarpiui. Įpareigojimais skiriami atsižvelgiant į nusikalstamos veikos padarymo būdą, kaltininko asmenybę ir parenkami taip, kad padėtų įgyvendinti baudmės tikslus. Baudžiamajame įstatyme šiuo metu yra numatyta galimybė skirti tik pareigas arba jas

⁶⁴ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.

derinti kartu su baudžiamojo poveikio priemonėmis ir intensyvia priežiūra. Iš analizuotos teismų praktikos pastebėta, kad teismai dažniausiai ir yra linkę skirti tik pareigas. Taip pat svarbu pabrėžti, kad teismo paskirtų pareigų nevykdymas yra pagrindas panaikinti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą.

IŠVADOS

1. Probacija, kurią Lietuvoje reglamentuoja Probacijos įstatymas, laikoma sąlyginė alternatyva laisvės atėmimo bausmei, taikant nuteistajam bausmės vykdymo atidėjimą arba jį lygtinai paleidžiant iš pataisos įstaigų. Pastebėtina, jog beveik visose valstybėse įtvirtinta probacijos sistema ir pabrėžiama, kad valstybės turi siekti mažinti kalinių skaičių ir skirti bausmės, nesusijusias su laisvės atėmimu, siekiant efektyvesnės nuteistųjų resocializacijos. Tačiau nors ir keliami tikslai panašūs, bet ne visose valstybėse probacijos samprata yra vienoda: vienose ji taikoma dar prieš skiriant bausmę, kitose taikoma kaip bausmė, taip pat (kaip ir Lietuvoje) probacija gali būti suprantama kaip jau paskirtos bausmės atidėjimas ar lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų.
2. Iki naujojo kodekso įsigaliojimo bausmių vykdymo atidėjimo institutą reglamentavo Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Nuo 2003 m. kai buvo priimtas naujasis Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, jo 75 straipsnis keistas septynis kartus. Pastebėta, kad įstatymų pakeitimus lėmė siekis mažinti kalinių skaičių ir užtikrintų asmenų resocializaciją. Atsižvelgiant į visumą, 2020 m. įsigaliojus šiuo metu aktualiai Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio redakcijai, išliko visiškai laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas, numatyta galimybė atidėti bausmės vykdymą pirmą kartą nuteistiems arešto bausme ir numatyta naujovė – dalinis bausmės vykdymo atidėjimas už sunkius nusikaltimus (išskyrus įstatyme numatytas išimtis).
3. Taikyti visišką ar dalinį bausmės vykdymo atidėjimą galima tik tada, kai bausmė už nusikaltimus paskirta esant Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 2 ir 3 dalyje numatytiems sąlygoms. Be paskirtos bausmės dydžio taip pat svarbu įvertinti ar bausmės tikslai asmeniui bus pasiekti realiai neatliekant laisvės atėmimo bausmės arba atliekant tik jos dalį. Pažymėtina, kad įstatyme nėra imperatyviai nurodyta į ką teismas turi atsižvelgti. O iš analizuotos teismų praktikos pavyzdžių pastebėta, kad teismas vertindamas ar bausmės tikslai bus pasiekti asmeniui neatliekant laisvės atėmimo bausmės ar atliekant tik jos dalį, atsižvelgia į nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes (pavyzdžiui, pobūdį, motyvą) ir kaltininko asmenybės aspektus (pavyzdžiui, išsilavinimą, šeimyninę padėtį, teistumus).
4. Teismas, atidedamas laisvės atėmimo bausmės vykdymą gali asmeniui tam tikram laikui paskirti intensyvią priežiūrą, baudžiamojo poveikio priemones ir (ar) pareigas. Atsižvelgiant į tai, kad naujausios redakcijos Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio formuluotė dėl galimų skirti resocializacijos ir kontrolės priemonių kombinacijų kelia

klausimų, turint omenyje bausmės vykdymo atidėjimo institutui keliamus tikslus ir įvertinus formuojamą teismų praktiką pastebima, kad visas šias priemones galima skirti tiek po vieną, tiek taikant įvairias jų kombinacijas. Įstatymas neriboja skiriamų pareigų ir baudžiamojo poveikio priemonių skaičiaus, todėl iš analizuotos teismų praktikos matoma, kad teismai dažniausiai skiria po kelias pareigas arba vieną baudžiamojo poveikio priemonę. Visos šios kontrolės priemonės derinamos taip, kad atitiktų kaltininko asmenybę ir padėtų jam pasiekti bausmės tikslus realiai neatliekant laisvės atėmimo bausmės arba atliekant tik jos dalį. Taip pat svarbu pabrėžti, kad teismo paskirtų priemonių nevykdymas yra pagrindas panaikinti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 73-3084.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39-1 ir 306-1 straipsniais įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, 38-1733.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 228-1 straipsniu įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 108-4030.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256-1, 257-1 straipsniais įstatymas (2007). *Valstybės žinios*, 81-3309.
8. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 4-108.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48, 64, 67, 75, 82, 87, 92 straipsnių pakeitimo ir 77, 94 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 5-138.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27, 38, 39, 55, 56, 60, 62, 75, 179 ir 187 straipsnių pakeitimo įstatymas (2015). TAR, 4087.
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68-1, 68-2, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas (2017). TAR, 2017-15859.
12. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 2, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 67, 70, 71, 74, 75, 85, 92 ir 243 straipsnių pakeitimo įstatymas (2019). TAR, 11177.

Tarptautiniai teisės aktai

1. Standartinės minimalios Jungtinių Tautų Organizacijos taisyklės dėl priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu (Tokijo taisyklės) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r110.htm> [žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.].
2. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Rec 22 dėl lygtinio paleidimo (parolio) (2003) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://hub.coe.int/en/> [žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.].
3. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/REC (2010) 1 dėl Europos probacijos taisyklių (2010) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cfbc7. [žiūrėta 2022 m. kovo 10 d.].
4. Europos Parlamento 2011 m. gruodžio 15 d. rezoliucija dėl kalinimo sąlygų Europos Sąjungoje (2011) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+B7-2011-0687+0+DOC+PDF+V0//LT&language=LT> [žiūrėta 2021 m. lapkričio 22 d.].

Kiti teisės aktai

1. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (1961). *Vyriausybės žinios*, 18-147.

Lietuvos Respublikos poįstatyminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 21 d. nutarimas Nr. 220 „Dėl Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos ir Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 27-989.
2. Intensyvios priežiūros vykdymo ir kontrolės taisyklės (2014). TAR, 19993.

Aiškinamieji raštai

1. Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo projekto“ (2010). XIP-1892.
2. Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27, 38, 39, 55, 56, 60, 62, 75, 178, 179, 182, 183, 184 ir 187 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ (2014). XIIP-2448GR.

3. Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 681, 682, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ (2017). XIIP-1066.
4. Įstatymo projekto Aiškinamasis raštas „Dėl Baudžiamojo kodekso 42, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 67, 70, 71, 74, 75, 82, 85, 92 ir 243 straipsnių pakeitimo įstatymo, Bausmių vykdymo kodekso pakeitimo įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso 309, 339, 342, 353, 354, 357, 358, 360, 361, 362 ir 364 straipsnių pakeitimo įstatymo, Probacijos įstatymo Nr. XI-1860 pakeitimo įstatymo, Suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 2, 6, 7, 8, 12, 17, 20, 22, 27, 30, 32, 36, 40 straipsnių pakeitimo ir 43 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo ir Pataisos pareigūnų veiklos įstatymo Nr. XIII-1387 4 ir 10 straipsnių pakeitimo ir 5 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektų“ (2019). XIIP-3172.

Specialioji literatūra

1. Abramavičius, A. et al. (2003). Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas.
2. Abramavičius, A et al., (2004). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
3. Abramavičius, A *et al.*, (2020). Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis II knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
4. Aebi, M. F. et al, (2015). „Have community sanctions and measures widened the net of the European criminal justice systems?“. *Punishment & Society* 17, 5, 575-597.
5. Bitinaitė, V. (2008). Mokomasis anglų – lietuvių kalbų teisės terminų žodynas. Vilnius: Eugrimas.
6. Collin, P. H. (2004). Dictionary of Law. Fourth edition. Legoprint, Italy.
7. Čepas A., Sakalauskas G. (2009). Ar prasminga arešto bausmė?. *Teisės problemos*, 4, 5–30.
8. Čepas, A., Nikartas, S. (2014). Laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė Lietuvoje (I): refleksija žmogaus teisių standartų kontekste. *Teisės problemos*, 2(84).
9. Dobryninas, A., *et al.* (2012). Pasitikėjimo Lietuvos teisėsauga profiliai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
10. Drakšas, R. (2004). Baudžiamojo poveikio priemonės kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. *Teisė*, 50, p. 26-34.
11. Drakšas, R. (2008). Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos: monografija. Vilnius: Justitia.

12. Drakšas, R. et al. (2008). Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. Vilnius: Teisės institutas.
13. Drakšas, R. (2016). Teisingumo principas skiriant bausmę. Iš Baudžiamoji justicija ir verslas. Recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys, 89-112.
14. Drakšas, R. (2020). Teisingumo principas kaip bausmės vykdymo atidėjimo prielaida. *Jurisprudencija*, 27(2), 454-475.
15. Elzinga, H., Nijboer, J. A. (2006). Probation Supervision through GPS. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 14/4, 366-381.
16. Gavrilovienė, M. (2005). Asmenų, priklausomų nuo narkotikų, bausmės vykdymo atidėjimo teisiniai aspektai: patirtis Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 70(62), 99-106.
17. Goda, G. et al., (2003). Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
18. Klaus, J. F. (1998). Handbook on Probation service. Guidelines for probation practitioners and managers. London.
19. Kuzavinis, K. (2007). Lotynų – lietuvių kalbų žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
20. Levon, J. (2012). Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atidėjus bausmės vykdymą teisiniai padariniai. *Teisė*, 84, 97-111.
21. Levon, J. (2013). Baudžiamojo poveikio priemonių instituto atsiradimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 88, 181-194.
22. Levon, J. (2015). Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą kaip baudžiamojo poveikio priemonė. Daktaro disertacija. Vilnius, Vilniaus universitetas.
23. Losis, E. (2014). Prievartos priemonių raidos tendencijos baudžiamajame procese. Iš Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys, 413-428.
24. Mackevičius, T. (2011). Probacija. Quid id est?. *Socialinių mokslų studijos*, 3(2), 737-754.
25. Marcinauskaitė, R. (2019). Baudžiamojo kodekso naujovės, susijusios su bausmės vykdymo atidėjimo taikymu. *Lietuvos teisė*, 93-97.
26. Mesonienė, S. (2004). Elektroninis monitoringas bausmių sistemoje: tarptautinis ir nacionalinis kontekstas. *Jurisprudencija*, 52(44), 47-57.
27. Mesonienė, S. (2009). Penitencinės sistemos teisinės raidos perspektyvos Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 3(117), 197-216.

28. Nikartas, S. (2018). Daugiau probacijos, mažiau kalinių? Ar pagrįstas kalinių skaičiaus mažinimo lūkestis?. Vilnius: Jusiprudencija, 25(2), p. 380-401.
29. Phelps, M. (2017). „Mass probation: Toward a more robust theory of state variation in punishment“. *Punishment & Society* 19, 1, p. 53-73.
30. Piesliakas, V. (2008). Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. *Jurisprudencija*. 11(113), p. 7-15.
31. Piesliakas, V. (2008). Baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai. Vilnius: Justitia.
32. Sakalauskas, G. (2007). Įkalinimas Lietuvoje: praktika ir prasmė. *Sociologija*. Mintis ir veiksmas, Nr. 2, 122–134.
33. Sakalauskas, G., et al., (2012). Savanorystė probacijos sistemoje: prielaidos ir galimybės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
34. Sakalauskas, G., (2013). Lygtinis paleidimas iš įkalinimo įstaigų išgaliojus Probacijos įstatymui: teorija ir praktika. *Vilnius: Teisės problemos*, 4(82), 5-39.
35. Sakalauskas, G. (2014). Globalizacijos įtaka laisvės atėmimo bausmės vykdymui. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys, 123-140.
36. Sakalauskas, G., Jarutienė, L., (2015). Probacijos veiksmingumo vertinimas. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.
37. Sakalauskas, G. (2017). Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 75 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII P-708. *Teisės e-aktualijos*, 2 (13) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2017/09/2017-2-aktualijos.pdf> [žiūrėta 2022 m. kovo 10 d.].
38. Simanaitytė, E. (2016). Bausmės vykdymo atidėjimas ir aktualios jo taikymo problemos. *Teisė*, 98, 200-213.
39. Švedas, G. (2003). Bausmių vykdymo teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
40. Švedas, G., (2005). Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995-2004 metais. *Teisė*, 56, p. 64-91.
41. Švedas, G. (2013). Bausmių vykdymo teisė. Bendroji dalis. 2-oji papildyta ir pataisyta laida. Vilnius: Registrų centras.
42. Švedas, G. (2014). Bausmės skyrimo asmeniui, pirmą kartą teisiu už nesunkų arba apysunkį tyčinį nusikaltimą, nuostatos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. *Teisė*, 90.
43. The Prisoner Handbook (1993). A guide to prison matters by Juss-Buss. Norway.

Teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutarimas. TAR, 5659.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarimas. TAR, 18747.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas. TAR, 6411.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 73-3679.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10-648/2022.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-788/2022.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-719/2022.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-33-628/2022.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-495/2022.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-697/2022.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-976/2022.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28-303/2022.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89-303/2022.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-244-976/2021.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-387/2021.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-215-303/2021.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. BIK-641/2021.

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218-697/2021.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-185-976/2021.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186-511/2021.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-117-697/2021.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. BIK-583/2021.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-689/2021.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. BIK-527/2021.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-149-1073/2021.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-157-495/2021.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138-628/2021.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-126-495/2021.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-458/2021.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54-628/2021.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-105-495/2021.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-495/2021.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-511/2021.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-88-489/2021.

35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-8-697/2021.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-84-719/2021.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-689/2021.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25-628/2021.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63-511/2021.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-788/2021.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-648/2021.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-697/2021.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283-942/2020.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-273-788/2020.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-489/2020.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-64-495/2020.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17-976/2020.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306-697/2019.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283-458/2019.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-268-693/2019.

52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-277-495/2019.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-230-489/2019.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-693/2019.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-1073/2019.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-495/2019.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194-628/2019.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203-697/2019.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-180-1073/2019.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-697/2019.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-156-511/2019.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-134-222/2019.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-648/2019.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-85-628/2019.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-58-697/2019.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-628/2019.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-11-303/2019.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-15-489/2019.

69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-788/2019.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-379-697/2018.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-511/2018.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-326-303/2018.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258-222/2018.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-895/2018.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-303/2018.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-976/2018.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-8-788/2018.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111-689/2018.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22-628/2018.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385-942/2017.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-369-303/2017.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-259-697/2017.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-179-693/2017.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-106-511/2017.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396-746/2016.

86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-408-139/2016.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-256-976/2016.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-183-693/2016.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-49-788/2016.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-132-942/2016.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-113-697/2016.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-115-648/2016.
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108-895/2016.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016.
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-19-696/2016.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-47-895/2016.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-895/2016.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-565-139/2015.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015.
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-386-746/2015.
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-27-746/2015.
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-895/2015.

103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-696/2015.
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-388/2014.
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-400/2014.
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208/2014.
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56/2014.
108. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537/2013.
109. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-509/2013.
110. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2013.
111. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-405/2012.
112. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181/2012.
113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-42/2012.
114. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-433/2011.
115. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2011.
116. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-492/2010.
117. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37/2010.
118. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-6/2010.
119. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-554/2005.

120. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-107-579/2022.
121. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-36-1076/2022.
122. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 7 d. nutarti baudžiamojoje byloje Nr. 1A-110-1020/2022.
123. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-116-449/2022.
124. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-8-318/2022.
125. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-56-1020/2022.
126. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-1076/2022.
127. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-89-654/2022.
128. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-125-307/2022.
129. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-419-1020/2021.
130. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-347-658/2021.
131. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-352-318/2021.
132. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-415-487/2021.
133. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-293-1020/2021.
134. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-153-197/2019.
135. Kauno apygardos teismo 2022 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-147-290/2022.
136. Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-26-557/2022.

137. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-79-908/2022.
138. Panevėžio apygardos teismo 2022 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-51-531/2022.
139. Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-89-606/2022.
140. Kauno apygardos teismo 2022 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-234-876/2022.
141. Kauno apygardos teismo 2022 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-100-919/2022.
142. Šiaulių apygardos teismo 2022 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-49-519/2022.
143. Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-73-634/2022.
144. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-158-468/2022.
145. Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-72-485/2022.
146. Panevėžio apygardos teismo 2022 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-41-337/2022.
147. Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-107-493/2022.
148. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-39-908/2022.
149. Kauno apygardos teismo 2022 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-19-383/2022.
150. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-19-1035/2022.
151. Kauno apygardos teismo 2021 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-783-397/2021.
152. Panevėžio apygardos teismo 2021 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-226-768/2021.
153. Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-539-929/2021.

154. Panevėžio apygardos teismo 2021 m. lapkričio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-203-768/2021.
155. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-151-334/2018.
156. „Teismų praktika“ Nr. 28. Teismų praktikos taikant bausmės vykdymo atidėjimą apžvalga.

Statistika

1. Informatikos ir ryšių departamentas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/bausmiu-vykdyimo-statistika-1?year=2016&period=1-12&group=204> [žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.].
2. Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/administracine_informacija/ataskaitos/metu.html [žiūrėta 2021 m. gruodžio 4 d.].

Kiti šaltiniai

1. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą <http://www.lkz.lt/?zodis=polinkis&id=22215920000> [žiūrėta 2022 m. vasario 26 d.].
2. lrt.lt. Baudžiamojo kodekso pataisa leidžia atidėti bausmės vykdymą V. Uspaskichui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/97333/naudziamojo-kodekso-pataisa-leidzia-atideti-bausmes-vykdyma-v-uspaskichui> [žiūrėta 2022 m. kovo 12 d.].

SANTRAUKA

Bausmių vykdymo atidėjimas

Rugilė Stumburevičiūtė

Magistro darbe analizuojama aktualiausia bausmės vykdymo atidėjimo rūšis – laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas pilnamečiams. Pateikiama daugiau nei 150 aktualių baudžiamųjų bylų analizė, iš kurių daugiau nei 100 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys. Pažymėtina, kad šiuo institutu siekiama skirti kuo daugiau su laisvės atėmimu nesusijusių bausmių, mažinti įkalinimo įstaigose esančių asmenų skaičių ir padėti nusikaltusiam asmeniui resocializuotis.

Darbo pradžioje pateikiama probacijos samprata Lietuvoje ir užsienio valstybėse. Probacija Lietuvoje laikoma bausmės vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų. Užsienio valstybėse probacija gali būti taikoma dar prieš skiriant bausmę arba kaip bausmė. Siekiant atskleisti vienos iš probacijos rūšių – bausmės vykdymo atidėjimo esmę, pateikiama Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio istorinė analizė, pažymima, jog straipsnis nuo pat įsigaliojimo iki 2022 m. keistas septynis kartus. Antroje dalyje analizuojamas visiško ir dalinio laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutas. Remiantis moksliniais darbais, siekiama kuo išsamiau išanalizuoti taikymo galimybes ir šių dviejų laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutų atskyrimą. O analizuojant teismų praktiką pastebima problematika, kurią sukelia aplinkybė, kad įstatyme nėra imperatyviai nustatyta į ką teismas turi atsižvelgti sprendžiamas ar bausmės tikslai bus pasiekti visiškai ar iš dalies atidedant bausmės vykdymą. Pažymima, kad sprendžiant šį klausimą praktikoje vertinamos nusikaltimo padarymo aplinkybės (pavyzdžiui, būdas, motyvas) ir kompleksiskai kaltininko asmenybė (pavyzdžiui, išsilavinimas, šeimyninė padėtis). Taip pat trečioje šio darbo dalyje pateikiama intensyvios priežiūros, baudžiamojo poveikio priemonių ir pareigų, skiriamų atidedant laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą, samprata, galimos taikymo kombinacijos ir individualizuotas jų skyrimas.

SUMMARY

Suspension of the Execution of a Punishments

Rugile Stumbureviciute

The Master's thesis analyses the most relevant type of postponement of the execution of a sentence – suspension of the execution of a custodial sentence for adults. An analysis of more than 150 relevant criminal cases is presented, which includes more than 100 rulings of the Supreme Court of Lithuania. It should be noted that the aim of this institution is to impose as many non-custodial sentences as possible in order to reduce the number of persons in prisons and to help the offender to re-socialize.

At the beginning of the thesis, the concept of probation in Lithuania and abroad is presented. Probation in Lithuania is considered a suspension of the execution of a sentence and parole from correctional institutions. In foreign countries, probation may be applied before the sentence is imposed or as a sentence itself. In order to reveal the essence of the suspension of sentence, a historical analysis of Article 75 of the Criminal Code is presented, noting that the Article has been amended seven times since its entry into force until 2022. The second part analyses the institution of suspension of full and partial deprivation of liberty. Based on the research, the aim is to analyse as far as possible the possibilities of application and the separation of the two institutions of deprivation of liberty. The analysis of the case law reveals a problem caused by the fact that the law does not imperatively determine what the court must take into account when deciding whether the objectives of the sentence will be achieved by suspending the execution of the sentence in full or in part. It is noted that in addressing this issue in practice, the circumstances of the commission of the crime (for example, the manner, motive) and the personality of the perpetrator (for example, education, marital status) are assessed. The third part of this thesis also presents the concept of intensive supervision, criminal sanctions and responsibilities of suspending the execution of a custodial sentence, possible combinations of their application and their individual imposition.